

7-uojie Pasaulėnie paruođuo. 2016 m. lėipas 9 d.

VAITKOS Kėstotis

9-uoji žemaitiu pasaulėnė paruođa

Bėrželė 22 dėina Žemaitiu dailės muziejus Plungie atver jau 9-ōjė Pasaulė žemaitiu dailės paruođa. Menėninkā prufesėjuonalā ē jaunėms tėkrā tor kon paruođitė. Vėsam svietau.

JUNGTĖNĖS ŽEMAITIU PARUODAS

Pėrmuoji Žemaitiu mena paruođa Telšius bova – 1938-ās. Ontruoji – 1940-ās. Ni kars napamaisė atėdaritė tretiojė paruođa 1943-ės. Vo po kara jau vėskon somaisė

suovietā...

1989-ās Klaipėduo bova atėdarita Pasaulė žemaitiu dailės paruođa. Žuodis „Pasaulė“ paruođuos pavadėnėmė atsėrada na ēš mondroma. Vėsė pamatė – kėik ēšskėrtėniu žemaitiu menėninku ir ont svieta! Na ēšsėblaškiosiu – lėkėma ēšblaškitu...

1994 metās Plungie bova dobolta švėntė: konėgākštė Oginskė Mėkuola rūmūs atėdarits Žemaitiu dailės muziejus, vo tamė muziejie – ontruoji žemaitiu pasaulėnė. Nu tuo laika ė ē būn tuos paruođas – kas ketorė metā.

9-UOJI PASAULĖNĖ

Naujuoji paruođa – tėkrā spalvinga. Kuratorė ēš dėdėlė būrė atrinka patius gerūsius dailėninkus – valog sava sopratėma. Dalivaus kvėistėnė menėninkā ēš ožsėniaus – jug pasaulėnė! Vėlniaus dailės akadėmėjės Telšiū fakulteta diestituojė ēr absolventā – so sava darbās. Tragėška lėkėma skulptuorios Daugintis Rimants (1944-1990) bova vėins ēš pėrmuosės paruođuos Klaipėduo organizatuoriu – anam vėinam ir atskėra retrospektivėnė ekspozicėjė.

Muziejiaus direktuorios Bakanauskis Alvids jau seniaus ir sakės: pasaulėnė paruođa gal pliestėis i vėsa parka. Ė va – skulptūras jau stuov laukė. Žėrginė – kāp Venecėjuo: matuom pasaulėnie bienalie ruođita Kempėna Žėlvėna padėrbta „TUBE“ (Žėlvėns – plungėškis, tik dabā gīven Niujorkė...). Ritėnie oficiniu

– jaunūju menėninku instaliacėjės: restauracėjės laukonti erdvie – ē pripažėnėma laukōs jaunėms...

Laikruođėnie – grafėkas meistra Mikalauskė Evalda darbā.

PARUODAS SOTELKTĖNĖS

Dailės žėnuovs Liutkos Vėktuors prikėša nagus jau pri pėrmuosės

paruođuos Klaipėduo. Vo kėta karta ons liōb paklaus: a barėk tuos jungtėnės žemaitiu paruođuos, a baapsėmuok anon vadintė pasaulėnė? No jug i tas paruođas sovažioun dailėninkā ēš vėsa svieta! Kėts jau ē žemaitėškā nabšnek – vo jug tėkrā esol žemaitis menėninks! Pats Liutkos – ē tas napalėd pasaulėnės ē tuoliaus tabdarbounās...

Dailės paruođas sovađėn i kopėta ē žemaitius – mena „vartuotuojus“. Va – ē šimeta anėi vėsa posmeti sosėtėkėnėis so menėninkās, ēs i žigius ēr ekskursėjės, veizies kina, klausisės mozėkas, dalivaus konferencėjuos.

Vaitkaus Kėstotė nuotraukas

Plungė

Tradicėnė bėndra nuotrauka. 5-uoji Pasaulėnė paruođa, 2007 m. rogpjūtė 4 d.

Š I A M E
numeryje

4 psl.

IX Pasaulio žemaičių dailės parodoje – ir žymiausi pasaulio menininkai

Žmuonis ožraša sava kalbuos garsus. Raidės dara žuodius, tēi – pasakuojėmus. Tėp gal bėndrautė, dalintėis. No vo dā seniau jau bova audėma raštā, medėnė žėnklā. Jug vėsė nuor ēsdoutė sava jausmus, sava mėslės. Ė paruođitė – ka so-prontam vėinė kėtus, esam savėškė. Tautuodailė – nu seniausiu laikū. No jug ē Ąiurliuonis sakė – tik ēš anuos gal ēšaugtė prufesėjuonalėsis mens. Vo kėik žemaitė bier ēšlaikėn tuo grīnoma ē gėloma? Ton klausėma galies ēškeltė bėrželė 22 dėina Plungie. Jug ė, Žemaitiu dailės muziejie, būs atverta jau devintuoji pasaulėnė žemaitiu dailėninku paruođa. Būs kvadrienalė – kas skomb dėdėlė žemaitėškā...

ŽEMAITIŠKS *rašys*

DVĖSKAITA

TRIS SKAIČIU SKIRĖ

Nu seniausiu laikų bova vėnaskaita, dvėskaita è daugėskaita. Dabartėnė vėn pasėčidėj èš senūju: tēi tik tēik è tamuokō skaičioutė - vėins, do è daug. No jug čė èr ir pamatėnis sopratėms! Vėins - è tier vėins. Do - sovės kėts rėkals: jau gal vėins kėtam pasakītė, parašītė, vo kas parašita - pārskaitītė. Daug? Tėn jau ciels bųris - a vėino daugiau, a mažiau...

KAITUOMAS KALBUOS DALIS

Žemaitė tabtor è dvėskaitėnius veiksmazuodius, è bamaž vėsus vardažuodius (vedo esav do truopnio skaitituojo). Vėsuokiausė dalivė a posdalivė - jug è tēi ir kaituomis? Tumet èr anėi gal būtė dvėskaitėnė (do ožsėspirosio žemaitio)!

TINK VĖSĖ LINKSNĖ

Dvėskaitā jou tink do linksnio - vardėninks è galėninks. No gal èšgėrstė sakont è tēp: ožteks dvėm dėinēm (naudėninks). Vo èš seniau ožrašita rondam èr inagėnin-

V. vedo, ved(v)ė,	jodo, jod(v)ė,	anodo, anėd(v)ė
K. vedoms, ved(v)ėms,	jodoms, jod(v)ėms,	anodoms, anėd(v)ėms
N. vedom, ved(v)ėm,	jodom, jod(v)ėm,	anodom, anėd(v)ėm
G. vedo, ved(v)ė,	jodo, jod(v)ė,	anodo, anėd(v)ė
Įn. vedom, ved(v)ėm,	jodom, jod(v)ėm,	anodom, anėd(v)ėm

Dvėskaitėniu ĩvardiu linksnė. Èš Gėrdenė Aleksa è Pabriežas Jųzapa kningelės „Žemaičių rašyba“ (Vėlnios-Šiaulė, 1998 m.).

ka. Va - Aleksandra-vičė Jųzapa „Kretingos tarmės žodynas“ (Vėlnios, 2011 m.): so dom arkliom. A kėts - Vanagienės Bėrotas dvėtuomis „Šiaurės vakarų žemaičių žodynas: Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos“ (Vėlnios, 2014-2015 m.): so dom kriokiom (liet. su dviem ramen-tais).

LUOBĖ DVĖSKAITĖNĖ

Nuorietomem tonkiau gėrdietė dvėskaita gīvā. Jug ana tink vėsimis gīvenėma atve-

jems - kon poikiausė ruoda ožrašītė gabalā. Va - tas pats „Kretingos tarmės žodynas“: tatorieto dvė kuojė; jodo kelatavuos; do kiucio nupinēs; kuokiodo do baraviko; dvėjau sogoliev; jodo bovuotav vāko; anodo liōbontio būtė gero; naveskevuos anuo; kalbavuos so ano; abodo atėsev; nikatras namatiev; pasėgoliev pakrūmalie; anodo bagolėntio; po do kiaušio; èš anodoms; abodo esatav kāp do mėito; atēt do žondaro priš; do vuobūlo pupumpt è nukrėta; kėik rasev grību - posiau pasėdalīsev; èšpūškėna

abodo dontio; ijejiev i dēdėlė ruoda; vedo vediev; do sīkio; vedo vėino do balėkuov; jodo rėk parskeistė ka tēp baratavuos; anoudo abodo skųpo.

DVĖSKAITAS RAŠIBA

Kalbėninkā dvėskaitā ožrašītė tonkė jem raidė „**ų**“ (vedo bovuoy) - anėi gėrd tarpėni garsa tarp „u“ è „v“. Paprasts žmuogielis tor rinktėis èš tų dvėjų - jug naprigrųsi i sava teksta muokslėšku diakritėniu žėnklų. È būtėniausė tor rinktėis raidė „v“ (bo-

vuov) - diel aiškoma, sopratėma è žėnuojėma, ka čė ir na kas kėts, vo dvėskaita.

DVĖSKAITAS LĖKĖMS

Dvėskaita parėn èš indoeuropietiu proukalbės. Tor è sanskrėts. È Jablonskė gramatėkuo bova - vaduoveliųs rašė. No lietovė par laika ton dvėskaita ožmėrsa. È dabā do lietovio tarp savės šnekās dēdėlė majednė: „Mes imsir ir padarysim“...

Vo žemaitė dvėskaitas napalėd. Anėi nanuor atėdoutė sava poikiuosės kalbuos i muziejo. Atsėsakat tus luobius palėktė istuorėjė - kāp kuokė nuotrauka: Toriejau è portėgrapėjė - abodo so sųno bovuov nusėtraukė...

Sotaisė Vaitkos Kėstotis

ZVONKUVIENĖ Jenina

NUORO BERNUOTAVA PAMATĪTĖ. TĖN ONGLĖCKĖ DONGOS È ŽEMĖ...

ATKELTA ÈŠ NR. 5 (873).

No, èr èiškuom pu Vėlnio nuognė Puoeta, ĩpatinga Žmuogaus... Dėdelius žmuonis, katrus žėnuojuom tik èš kningu, mėsłėjem esončius... no, kap è šėik tēik švėntus, didingus, biški savuotėška baimė kelončius. Anus aplonkītė mums, - dā tuos senuosės, nedronsiuosės kartuos žmuonims, - bova nemėnks reikals. Biški baimė, biški pakĭliejėms.

Raduom ton noma Vėlniou. Bluokinis. Šėškinie. Laiptėnės dā vėsas bova atdaras, ba kuokiųn ožraktu, ba mondriųn spĭnųn. No, lėpam aukštĭn slesnės laiptās. Nedronsoms jem. Jau mažnė kinkas linkst... Nieka nežėnuom, kas do puons èškėlmings mums sava duris atėdaris. Èlgā lėpuom, aukštā lėpuom... Lig paskotėnė aukšta. Spaudam skombuti...

Èšgėrduom retus žingsnius - šlumt, šlumt... Duris atsėdarė... I mumis veiziejė ne kon dēdėlė augoma, stombuoks, tėisos žmuogos. Puoets... Veiziejė ons èš atėdės, kāp nuoriedams a soskai-

čioutė, a i kuožna isėveizietė... No, pasėsveikėnuom žemaitėškā. Tujau è dainelės žemaitėškas ne par daug balsė - puora puosmieliu... Pakvėitė ožeitė.

Ožėjuom. Besonti è Puoeta žmuonelė Jenina. Šnekėjuom tik čistā žemaitėškā. Pārsėjungė è Puoets i žemaitėškōjė posė. Bet ne ož karta. Vės klausiniėjė stuoviedams, i mumis veiziedams:

- Vuo kas jųs tuo-kėi esat?..

- No, - sakuom, - šėp sau žemaitė, at-sėdongėnėn èš vėsuokiausiu Žemaitėjės parakvėju, apsėgīvenėn Klaipėduo. Induomaujėmuos sava Žemaitėjė, anuos istuorėjė, anuos asmėnĭbiems. Vėsuokės prigimtėnės kultųrėnės papratėmās... No, èr atvažiavuum žemaičių Puoeta aplonkītė. Padiekavutė ož gražius žemaitėškus eilieraščius nuorem. Deklamoujem anus sava soeiguosė.

Sopratuom, ka rėk pasėsakītė, kas kon veikam, kad anuo - žemaičių Puoeta - èiškuotė èš pat Klaipėdas atkėluom... Nō, sakuom, ka esam vėsuomenėškė žmuonis, prisėdedon pri Žemaičių kultųras

draugėjės brozdesė.

Jotuom, kad Onglickis klausuos kontėns. Patėka, ka ir muokĭtuos Žolpa Silvestros. Šinton anodo aple muokĭtuojĭstė sošneka. Bet dā jou patėka, ka ir Klaipėdas universiteta bibliotekas derektuorė Pupeliėnė Jenina. Vuo kāp ana èšsėtraukė paruodītė, ka atsėvežė Puoeta parėngta èr 1938 metās èšleista antuoluogėjė „Žemaičiai“, nusėstebiejė:

- A gal tas būtėl? Jug ta kninga - èš senųn, èš Smetuonas laikųn...

Šnekamuos. Ruodavuojuomos. Vuo negreitā tasopratuom, ka Puoets Onglickis jau bamaž nabmata... Ka jau è mēnkā bagėrd... Dā sograjėjuom, dā sodainiavuum žemaitėškā. Genam šalėn bakėlstonti gailėsi è grauduli... Nabdėkta Puoeta baraduom. Sovės nabdėkta.

Nu žemaitėšku dainiųn, armuoninkas mozėkas atkota, sojoda è Puoets. Jau basėšipsōs, jau gĭviesnis. Jau mažnė sovės linksmos pratarė:

- No, tuo mona nomųsė dā nikumet nier bovėn! Nier bovėn! nikatrųsė! nikumet!

Duovėnųn Puoetou nuvežime kou induomiesniu kaimėšku žemaitėšku dāktu: pačiųn nunertas geras vėlnuonas minkštas

pončekelės, bulbieliu so lopėnuoms, spėrgėnės, vėrtųn popu, nomėnės jouduos duonelės, vuobulieliu, bukietieli kvietku... Èr ont gala... žėbalėnė lėmpa so cėlėndrė. Tas toriejė primintė Poetou kaimė gĭventus vakarus, kad pri tuokiuos švėisuos è skaitītė, rašītė muokies, kad pri tuokiuos švėisuos è pėrmuojĭ anuo kųriba rašuoma bova... Bet tas duovėnelės ons jau daugiau ronkuoms „apveiziejė, nego akeliems sava.

Puoeta kombarielis - i rinki tik kningas, kningas... Lig pat lubu. Druobĭnelės padietas palėptė, ka galiptom vėskon degautė. Ap-sėriedės Puoets bova vėlnuonās treningās, vuo ont vėrsaus - gera, graži, brongiuos medžėguos švarka.

Prašiem papasakuotė aple gĭvenėma sava. Nuoriejuom, ka siedietom, ka siediedams pasakuotom. Bet ons atsėstuojė. Toriejjuom soprastė Muokĭtuos jug!

BŪS DAUGIAU

Klaipėda, 2024 metu balondis

Apsėlonkĭms S. Onglėckė nomųsė. Bėndra nuotraukė atmėnėmou. Sied Puoets è žmuona Jenina. Tretĭ èš dešėnies stuov J. Zvonkuvienė. Vėlnios, Šėškėnė, 1993 metu lapkrėstis.

J. Zvonkuvienės asmenėnė nuotrauka.

✿ ŽEMAIČIŲ DAILĖS ✿

DEVINTOJI PASAULIO

PARODA PLUNGĖ 2024

✿ birželio 22 - gruodžio 31 d. ✿

IX Pasaulio žemaičių dailės parodoje – ir žymiausi pasaulio menininkai

Žemaičių dailės muziejus Plungėje rengiasi vienai didžiausių istorijoje IX Pasaulio žemaičių dailės parodai. Jau yra parengtas menininkų sąrašas, į muziejų pradedami vežti darbai, tvarkomos erdvės. Parodos atidarymas vyks birželio 22-ąją. Organizatorių komanda teigia galinti drąsiai pradėti kviesti lankytojus į Plungę, planuoti vasaros maršrutus. Neseniai paroda buvo pristatyta Vilniaus žemaičių kultūros draugijai.

Iš Plungės, Klaipėdos ir Šiaulių į Vilniaus mokytojų namus atvykę parodos organizatoriai pristatė, jų teigimu, vieną svarbiausių šių metų Lietuvos dailės parodų. IX Pasaulio žemaičių dailės parodos organizatoriai: Žemaičių dailės muziejaus direktorius Alvidas Bakanauskas, direktoriaus pavaduotoja ir Pasaulio žemaičių dailės parodos koordinatorė dr. Jolanta Skurdauskienė, parodos kuratorės doc. Neringa Poškutė-Jukumienė ir Goda Giedraitytė, dailėtyrininkas dr. Viktoras Liutkus, kultūros istorikas dr. Dangiras Mačiulis, dailės istorikė dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė, parodos architektas Antanas Gerlikas.

Parodos kuratorė doc. N. Poškutė-Jukumienė, pristatydama IX Pasaulio žemaičių dailės parodą, vardijo, kad šiemet ekspozicijų maršrutai nusi-drieks bene per visą teritoriją – bus įveiktos net septynios Mykolo Oginskio dvaro erdvės. Pirmame rūmų aukšte bus eksponuojami kviestiniai autoriai, gyvenantys ne Lietuvoje: menininkai iš Prancūzijos, Kanados, Junginės Karalystės, JAV ir Vokietijos. Antrame rūmų aukšte – In memoriam Rimanto Dauginčio retrospektyvinė kūrybos ekspozicija, kurios kuratorius yra dailėtyrininkas dr. Viktoras Liutkus. Taip pat antrame rūmų aukšte bus pristatoma VDA Telšių fakulteto absolventų ir dėstytojų kūrybos rinktinė paroda. Rūmai lankytojus pasitiks ir su šiemet konkurso būdu atrinktų 45 menininkų darbais. Žirgynas nustebins atnaujinta sale, kurioje išsikurs Žilvino Kempino kūrinyje TUBE, iki šiol eksponuotas tik 2009 metais 53-ojoje Venecijos bienalėje. Istoriniame laikrodinėse pastate bus galima išvysti konceptualios grafikos atstovo Evaldo Mikalausko kūrybą. Dar viena iš naujų šioje parodoje – kūrėjams atveriamos parko erdvės, kur bus

galima apžiūrėti žemaičių skulptorių darbus. Ne mažiau nustebins kol kas restauracijos laukianti rytinė oficina – čia išsikurs jaunieji menininkai, pasirinkę sukurti fotografijas, tapybos, šiuolaikinės grafikos, šviesos ir garso instaliacijas.

Žemaičių dailės muziejaus direktorius A. Bakanauskas dėkojo parodos kuratoriams, kurie labai atsakingai ir kartu kūrybiškai ėmėsi darbo. Direktorius teigimu, šiemet paroda bus išskirtinė ir įspūdinga. Kas ketverius metus rengiama Pasaulinė žemaičių dailės paroda keičiasi ir tobulėja, kaip ir jau 30 metų gyvuojantis muziejus, kuriame kasmet atveriami nauji istorijos klodai, įveiklinami istoriniai pastatai. Pasak A. Bakanausko, į Plungę, tuo pačiu ir į birželio 22 dieną atsidarysiančią parodą, labai patogu atvykti traukiniu, nes M. Oginskio dvaras yra šalia geležinkelio stoties.

Dar pirmosios Pasaulio žemaičių dailės parodos organizatorius, dailėtyrininkas dr. Viktoras Liutkus pasidalijo prisiminimais apie pradžią 1989 metais ir pabrėžė parodos reikšmę: „Renginyje nėra lokalus, jis svarbus visai Lietuvai“. Pirmosios parodos organizatorių pagrindinis noras buvo suburti ne tik Lietuvoje gyvenančius žemaičius dailininkus, bet ir tuos, kurie emigravo, bet jų šaknys Žemaitijoje. 1994 metais paroda pirmą kartą vyko Žemaičių dailės muziejuje, tuo metu dar nerestauruotuose M. Oginskio rūmuose. Dailėtyrininkas džiaugėsi, kad šiemet parodoje bus ypatingas dėmesys skirtas menininkui ir pirmųjų pasaulio žemaičių parodų organizatoriui Rimantui Dauginčiui, kuriam šiemet būtų sukakę 80 metų. Plungėje rengiama menininko retrospektyvinė kūrybos ekspozicija, kurios kuratoriumi yra pats dr. V. Liutkus.

Pusę metų trukšiančią parodą lydės ir neįprastai gausi kultūros renginių programa. Vienas solidžiausių renginių – mokslinė konferencija „Žemaitija paženklintos asmenybės: nuo kūrėjų iki legendinių herojų“. Konferencijos organizatorius, istorikas dr. Dangiras Mačiulis pasakojo, kad kartu su dailės istorike dr. Skirmante Smilingyte-Žeimiene nutarė šį kartą tyrinėtojus pakviesti pažvelgti į Žemaitijos fenomeną per asmenybes, jų kūrybą bei visuomeninę ir kul-

tūrinę raišką. Konferencija sulaukė ypatingo mokslininkų susidomėjimo, organizatoriai gavo per 60 dalyvių paraiškų, išrinkti patys įdomiausi pranešimai. Renginyje išaugo į dviejų dienų konferenciją. „Aš visiems sakau, kad šiais metais pati geriausia dailės paroda bus Plungėje,“ – sakė dr. D. Mačiulis.

Pasaulio žemaičių dailės parodos koordinatorė dr. J. Skurdauskienė teigia besiremianti žemaičių parodų istorija, kurios pradžia buvo dar tarpukariu. Ir žemaičių dailininkų sambūris yra vienas seniausių profesionalių dailininkų sambūrių, nešantis labai stiprų idėjinį užtaisą. „Nuo pirmųjų pasaulio žemaičių dailės parodų turėjome labai stiprius globėjus ir tai liudija šios parodos svarbą,“ – sakė dr. J. Skurdauskienė. Parodos globėjais yra buvę Lietuvos Respublikos ministras pirmininkas Adolfas Šleževičius, vyskupas dr. Jonas Algimantas Boruta S. J., o šiemet maloniai parodą sutiko globoti Lietuvos Respublikos kultūros ministras Simonas Kairys. Pasaulio žemaičių dailės paroda yra vienas svarbiausių įvykių ne tik Žemaičių dailės muziejuje, – organizatorių ambicijos yra dirbti nauja kryptimi, plėstis ir tapti ryškiu viso regiono meno reiškiniu.

Parodos koordinatorė atskleidė, kad šiemet yra suplanuota per 150 parodų lydinčių renginių. „Per pusę metų pasiūlysime įvairių kultūrinių veiklų, ne tik mokslinę konferenciją, – susitikimus su dailininkais, filmo „Mončys. Žemaitis iš Paryžiaus“ kūrėjais. Taip pat esame numatę žygį-ekskursiją į žymaus žemaičių dailininko Liudo Truikio tėviškę Gilaičių kaime“. Lankytojų lauks ekskursijų, edukacijų ciklai, albumų pristatymai.

Iki šiol Plungėje, Pasaulio žemaičių dailės parodose, dalyvavo apie pusę tūkstančio menininkų, buvo eksponuota per 2000 darbų, iš kurių beveik 1000 – padovanoti Žemaičių dailės muziejui. Parodos yra aplanke ketvirtis milijono lankytojų.

IX Pasaulio žemaičių dailės parodos atidarymas numatytas 2024 m. birželio 22 d. Daugiau informacijos apie parodą – www.zdm.lt ir Žemaičių dailės muziejaus Facebook paskyroje.

Alma RIEBŽDAITĖ

Atšiauriame kabančių tiltų krašte

Pagramančio regioniniame parke būti teko gal prieš porą metų, tyrinėjant savo kraštą. Tada dar nesidomėjau šventais ažuolais nei akmenimis. Parkui atiteko atšiaurios ir laukinės, nesuvaldytos ir nenuglostytos gamtos gražiausi ir nuoširdžiausi komplimentai. Buvo ruduo, kuris egzistenciškai, ko gero, yra kur kas niuresnis ir mažesnis nei pavasaris ir šia rūsties spalva nudažė mūsų kelionę. Tada keliavau viena su vaikais, klaidžiojome, buvo šviesi, saulėta vėlyvo rudens diena. Šio parko gamta paliko gilų neišdildomą kabančių Akmenos tiltų ir atodangų įspūdį.

Kai gegužės pradžioje į Pagramančio regioninį parką vykome su Plungės ir Rietavo krašto fotoklubo "Žybt" nariais: klubo pirmininku Mantu Viržintu, nariais Kristina Paulauskaite, Aldona Kuprelyte, Nijole Jankuviene, Silva Galvadiškyte, Alina Čapiene ir šių eilučių autore gamta buvo šviesesnė, pakilesnė nuotaikos kaip ir priklausytų pavasari. Gaivi nenuodulėjusi žaluma kėlė viltingus jausmus, traukė akį. Šio krašto atšiaurumo ir laukiniškumo įspūdis buvo sumenkęs.

Idomu, kaip aplankyti objektai atrodys po pirmos kelionės, kokį įspūdį sukels, ką pamatysiu daugiau. Kartais mums atrodė, kad į tas pačias vietas keliauti gal ir neverta, tačiau du kartus į tą pačią upę neišbrisi... Niekas niekada nebūna taip pat. Įdomiausia, kad kai kurie objektai išpūdzio prasme nublanko, o kiti suspindėjo, atradome kai ką naujo. Nublanko grynai dėl tam tikrų paros ir metų laiko savybių. Dabar suprantu, kokia svarbi yra pirmoji meilė. Kartą skaičiau knygą, kuri pirmą kartą mane tiesiog užbūrė, kai perskaičiau ją po kelerių metų, trokšdama patirti tą patį įspūdį – teko nusivilti – kerai buvo išsisklaide, mane pasitiko tik pilkų sakinių pynės.

Važiuodami prie Indijos piliakalnio niekaip neprisiminėme žodžio "indija" reikšmės, kuri dabar tikriausiai liks neišdildo-

ma. „Indija“ žemaitiškai reiškia žemą vietą. Čia mus pasitiko pirmasis kabančių tiltas, pavasariškų augalų jūra ir paukščių giesmės. Savo giesmės traukė ne tik labiau pažįstami paukščiai: zylė, juodasis strazdas, kikilis, bet ir liepsnelė bei pilkoji pečialinda. Tikrai neturiu igūdžio skirti paukščių iš jų giesmių, tačiau kai kas iš mūsų turėjo paukščių balsų pažinimo programėlę (o kai kas turi ir dangaus kūnų, jau nekalbant apie augalų pažinimo programėles). Piliakalnis nupiltas žiedais, tarp kurių pamatėme ir pavasarinę raktažolę bei vieną retesnę orchidėjinį žiedą. Pamatė retesnę augalą sustodavome, diskutuodavome, aptardavome jo savybes, stengdamiesi jį pažinti. Tokios jau tos pavasarinės kelionės. Dažniausiai Žemaitijos nacionalinio parko Aldonos Kuprelytės dėka gilinamės į istoriją, geografiją, į diskusijas išitraukia kelionės dalyviai, dalijasi savo žiniomis, patyrimais, gamtos pažinimo aspektas mūsų keliones praturtina dar labiau.

Pirmas netikėtumas prie mano jau matytos Pagramančio atodangos buvo tas, jog prie jos privažiavome iš kitos pusės, ji pasirodė kitu kampu ir buvo... tarsi nematyta. Savo giedojimu čia mus pasitiko lakštingala (pažinta be programėles), ant šaligatvio, vedančio prie atodangos, kielė žaidė klases, kurios langelius

buvo nupiešė šios gatvės mažieji gyventojai. Susitikome ir šventojo Jono Napomuko stovylą, kurį žinojome iš Aldutės pasakojimų, keliaudami po Čekiją. Aldutė gerai pažįstama šventųjų pasauli.

Ant Pagramančio piliakalnio apsikabinome Perkūno trenktą ažuolą, sako, žaibo pažymėti ažuolai yra šventi. Susipažinę su šliaužiančia ja vaisgina, baltašakne (reikia pasitikrinti, kaip ji atrodo, kad prisiminti, o štai vaisginos apstu kiekviename parke). Nusileidę nuo piliakalnio patraukėme Meilės akmens link. Kelyje mūsų vos nesuklaidino tarp Gramančios akmenų išikūres Betoninis Kiškis, kurį mirksni palikėme Meilės išikūnimu. Kokia istorija lydi mus! Gramančia – tai bajoro Pagramančio dukra, neapsisprendusi, už kurio jaunikačio tekėti, ir pavirtusi į sraunią, rėvų kupiną upę, juosiančią piliakalnį ir išeinančią į šaltą Akmenos upę. Apie Zuikį Puikį nerandu jokios informacijos, tik pamatau jį ramiai besilaikantį ištvinusioje ir garmančioje Gramančios upėje viename iš vaizdo įrašų facebook'e, taip ir mes skubame toliau ieškoti tikrojo Meilės akmens realybėje, nieko, o nieko pernelyg nesitikėdami, tačiau kaip suklystame! Už akmens žydi laukinė obelis, kurios žiedlapiais sniega, ir kaip pasakyti (!), juodoje miško ertmėje. DI galbūt išsireikštų tiksliau, bet tebūnie žmogiškas netikslumas. Vaizdas mus pakeri, pastebėjau, jog labiausiai jaudinančiose vietose žygeiviams kyla noras išiamžinti.

Po pietų skubame į Pagramančio regioninio parko lankytojų centrą, išsikūrusį prie Akmenos ir Jūros santakos, kuria galime regėti iš apžvalgos bokšto. Pasilingavę ant kabančio tilto, skubame prie Gudlaukio ažuolo,

kuriam per 600 metų ir į kurio drevę telpa vienas žmogus. Tokį medį, į kurį galėtum išilsti, dabar retai rasi. Ažuolas priminė vaikystėje šalia kūdros augusį alksnį, kuris kasmet kaip ir šis senolis žaliuodavo ir kuris galėdavo mus priglausti savo viduje, primindamas saugias motinos iščias. Prisiminiau ir keliones su baltu kultūros tyrinėtoju Vykintu Vaitkevičiumi po Rietavo kraštą ir kažkada čia augusį ažuolą, galingesnį už Stelmužę, į kurio drevę, reikia tik įsivaizduoti, tilpdavo keletas žmonių (mano vaizduotė piešia, kad keturiolika, tačiau pagal faktus tikriausiai koks penketas). Tas didysis Lenkaičių ažuolas dar ir dabar tebeguli ir retsykais jį aplanko žmonės.

Traukiame į Plynosios pelkę, kuri pirmą kartą buvo palikusi gilų įspūdį, mat lankėmės joje vėlyvą rudens vakarą jau leidžiantis saulei. Mažos vienišos pušelės, iškančios rūgščios pelkės žemės, stovėję raudonos ir oranžinės juostos fone. Iš apačios kilo rūkas. Vaizdas buvo toks gražus, jog jį prisiminė net mano mažasis sūnus, neseniai paklauses, kada vėl važiuosime į panašią vietą. Panašu, jog tokiems reginiams reikia ne tik vietos, bet ir tinkamo laiko. Šįsyk pelkė buvo net ne rausva. Plynoji regėjosi pilka ir plyna su nukirstais mažais medeliais, siekiant išsaugoti unikalią pelkės augmeniją ir gyvūniją. Regis, pavasaris savo septinyliais batams čia dar nebuvo pražingsniauęs.

Pasigrožėjus Jūra Genių atodangoje, mus pašaukė Genių ažuolas. Buvome pavargę ir jau ruošėmės namo, abejojome, ar verta jį aplankyti ir ką ten pamatysi: medį. Tačiau, kai mes jį pamatėme, aukštą, gražų, išlakų, galingą, sveiką, kai kuriuos iš mūsų apėmė mitinė pagarba, ašaros kaupėsi akyse. Pirmą kartą gyvenime stovint

Prie Genių qžuolo.

Autorės nuotr.

šalia medžio mane pradėjo krėsti drebulys. Esame praradę gijos pasakiškumo pojūtį. Dabar pagalvojau, šis medis mummyse žadino tą gamtos pasakiškumo pojūtį, kur viskas tampa įmanoma: šokančios laumės, žaltvykslės, atsiverianti žemė. Dabar įsivaizduokime tokių medžių giria, o tokių girių senovėje būta. Šitos girios galios, grožio ir mitiškumo pojūtis būtų sukaustantis, atimantis žada, paralyžiuojantis ir perkeičiantis psichiką, mes visa savo esybe panirtume į Pasaką su visu jos didingu grožiu, taip pat pavojais ir išbandymais. Tas medis žada būti vienu gražiausių ateities medžių Lietuvoje, nes Stelmužė jau miršta. Ažuolas šalia buvusios sodybos, žmonių išsaugotas.

Žinoma, visų objektų, esančių šiame nuostabiame parke, išikūrusiame Šilalės ir Tauragės rajonuose, neaplinkėme. Savo kelionę užbaigėme ramiai šminėdami po Pagramančio Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo bažnyčia.

Meilė prancūzų kultūrai ir literatūrai

Balandžio mėnesį bibliotekoje įvyko pirmasis projekto „Literatūriniai susitikimai Plungės viešojoje bibliotekoje: tegu kalba vertėjas“ renginys, skirtas prancūzų rašytojai, 2022 metų Nobelio literatūros premijos laureatei Ani Erno (Annie Ernaux) pristatyti. Renginyje dalyvavo profesorius, habilituotas mokslų daktaras, prancūzų literatūros žinovas Vytautas Bikulčius ir pirmosios Ani Erno knygos „Sustingusi moteris“ į lietuvių kalbą vertėja docentė, habilituota mokslų daktarė Vilhelmina Vitkauskienė. Pasirodo, mes tik pradėdami atrasti A. Erno kūrybą: iš viso ji yra parašiusi 14 romanų, į lietuvių kalbą išversti keturi: „Sustingusi moteris“, „Vieta gyvenime“ (šie du kūriniai sudėti į vieną knygą „Sustingusi moteris“), 2023 m. lietuviškai pasirodė „Įvykis“, o šių metų Vilniaus knygų mugėje buvo pristatyti „Metai“. Pirmoji į lietuvių kalbą išversta knyga „Sustingusi moteris“ pas mus buvo išleista 1994 m., kai jos autorė dar nebuvo apdovanota Nobelio literatūros premija ir kai Ani Erno dar nebuvo labai žinoma nei Prancūzijos, nei Lietuvos skaitytojui. Tad ypač įdomu buvo išgirsti vakaro viešnios vertėjos V. Vitkauskienės pasakojimą, kaip netikėtai ji tapo pirmąja „nobelistės“ A. Erno vertėja į lietuvių kalbą. Vertėja juokavo: „Kai per televiziją išgirdau, jog Ani Erno nominuota Nobelio literatūros premija, pasijaučiau, tarsi pati tą premiją būčiau gavusi“. Paskui vakaro svečiai labai pagaviai, gyvai, rimtai ir pajuokaudami diskutavo apie vertimo subtilybes.

Įdomus, labai nuoširdus, nepaprasto gražumo kupinas susitikimas!

Dėkojame plungiškiams, gausiai susirinkusiems į renginį! Jūsų dėmesys mūsų renginiams patvirtina mintį, kad Plungė, biblioteka, gali būti rimtosios literatūros, kultūros židiniu!

Vertėja Vilhelmina Vitkauskienė ir profesorius Vytautas Bikulčius.

A. Petreikės nuotr.

Vytautas Bikulčius: Ačiū Plungės viešajai bibliotekai už nuostabią idėją. Labai netikėta. Labai apgalvotas, puikus projektas, kurio gali pavydėti net kai kurios Vilniaus bibliotekos. Labai malonu, kad Plungės žmonės domisi tokiais dalykais. Prancūzų literatūra yra viena labiausiai ir geriausiai žinomų literatūrų pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje. Prancūzų klasikinė literatūra Lietuvoje yra gausiausiai išversta ir geriausiai pristatyta lietuvių skaitytojui, pranoksta ir anglų, ir vokiečių klasikinės literatūros vertimus. Tiek daug klasikinės literatūros nėra versta iš jokios kitos kalbos. Praktiškai visa prancūzų literatūros klasika yra išversta į lietuvių kalbą. Didžiausios prancūzų literatūros vertimo spragos yra poezija, nes ne kiekvienas vertėjas gali verstis poezija. Be to, reikia jaunų vertėjų, kurie galėtų verstis tokių poetų, kaip, pvz., Polio Verleno, Artūro Rembo ir kitų poetų kūrybą. Mūsų, Lietuvos, bėda ta, kad mažai lietuvių moka prancūzų kalbą. Po Nepriklausomybės atkūrimo, kai mokyklos galėjo pradėti rinktis mokytis bet kurią užsienio kalbą, tėvai už vaikus rinkosi anglų kalbą, ir prancūzų kalbai, kaip pirmajai užsienio kalbai, neliko vietos ne tik Plungėje, bet ir mano gimtajame Pasvalyje, Palangoje, Zarasuose, Kupiškėje... Niekur Lietuvoje nebėra prancūzų kalbos kaip pirmosios užsienio kalbos, tik kaip antroji ar trečioji. Na, mokantis kalbos kaip antrosios, juoba trečiosios, jos gerai neišmoksi. Prancūzų literatūra dar garsi ir tuo, jog jos kūrėjai turi tiek Nobelio premijos laureatų, kiek neturi jokios kitos kalbos atstovai – septyniolika. Ani Erno yra pirmoji moteris prancūzė, įvertinta Nobelio literatūros premija.

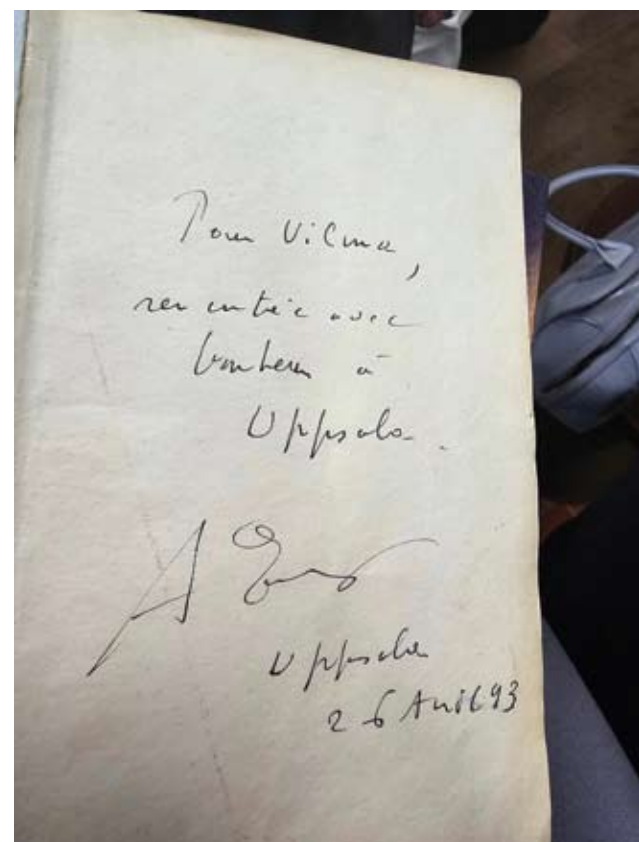
Nobelio literatūros premija yra teikiama nuo 1901 m. Pirmasis jos laureatas yra prancūzų poetas Siuli Priudomas. Iki šių dienų tik 17 moterų yra Nobelio literatūros premijos laureatės.

Negalima sakyti, kad A. Erno yra nežinoma. Po Simonos de Bovuar ji yra antroji labai ryški feministė, kovojanti už moterų teises ir kalbanti apie moters padėtį visuomenėje. Ši tema yra labai ryški A. Erno kūryboje, ji dominuoja visose trijose lietuvių kalba pasirodžiusiose knygose, pradedant „Sustingusia moterimi“ ir baigiant „Metais“. Rašytoja yra garbaus amžiaus, 83-erų metų. Ji kilusi iš Prancūzijos vakarinės dalies, iš Normandijos, dabar gyvena Serži – Paryžiaus priemiestyje. Jos pirmasis postūmis kurti galbūt buvo tas, kad ji stebėjo savo šeimos, savo tėvo ir motinos, gyvenimą. Ji yra prisitarusi, kad pirmoji feministė jos gyvenime buvusi jos motina. Tais laikais (A. Erno yra gimusi 1940 m.) prancūzų moterys praktiškai buvo pasmerkotos formulei, kuri anuomet klestėjo Vokietijoje: moters lemtis buvo kinder, kuche, kirche – vaikai, virtuvė, bažnyčia. Mažoji Ani stebėjosi, kad jos motina, kuri turėjo bakalėjos parduotuvę ir nedidelę kavinę, dirba ten, o jos iš mokyklos parsivesti ateina tėvas – vienintelis vyras, nes kitų vaikų parsivesti ateina tik mamos. Mažoji Ani į tai atkreipia dėmesį. Ji apskritai atkreipia dėmesį į vyro ir žmonos santykį, į žmonos vaidmenį šeimoje, nes anais laikais mergaitė pirmiausia buvo ruošiamą šeimos gyvenimui, kuriame dominuoja vyras, o ne moteris. Mažoji Ani, pirmąsias pamokas gavusi iš savo motinos, norėjo tai išreikšti savo kūriniuose. Jau pirmajame savo

romane „Tuščios spintos“, kuris pasirodė 1974 m., kai autorei buvo 34 m., ji kalba apie šeimos gyvenimą. Šiame pasakojime jau iškyla ir aborto problema, labai svarbi visoje A. Erno kūryboje. Antroji A. Erno knyga – „Sustingusi moteris“, kuri dažnai laikoma autobiografinio pobūdžio. Pati A. Erno pripažįsta, kad romane yra nemažai biografinių detalių, tačiau kai kas yra ir išgalvota. Vėliau vienas prancūzų literatūros mokslininkas šį kūrinį pasiūlė vadinti autofikcija (autofikcija – literatūros žanras, turintis autobiografijos ir menine išmone pagrįstos grožinės literatūros ypatybių). Ani Erno neprieštarauja, kad būtent šitaip būtų apibūdinami jos kūriniai. Dar A. Erno kūrybai būdingas nedaugiažodžiavimas, nemoralizavimas, savo kūrybos stilių pati rašytoja įvardija „daiktišku stiliumi“, t. y., visa, apie ką ji pasakoja, yra susiję su tikrove; ji sau neleidžia jokio imantravimo, nori būti paprasta rašytoja. Iš viso A. Erno yra parašiusi keturiolika romanų. Jei klausiate, kuris iš jų geriausias, kurį labiausiai vertina literatūros kritikai, neabejotinai atsakyčiau, jog tai „Metai“. Nes tai ne vien asmeninis pasakojimas; tas asmeninis pasakojimas yra įterpiamas į pasakojimą apie Prancūzijos ir prancūzų gyvenimą. Turbūt būtų galima diskutuoti dėl romano pavadinimo vertimo tikslumo: įprastai metai mums – dvylika mėnesių, o romano „Metai“ pasakojimas apima šešis dešimtmečius... Kokius A. Erno kūrinius mums dar vertėtų išsiverstis? Mančiau, tai galėtų būti romanas „Paprasta aistra“. Prancūzijoje šis romanas pasirodė 1992 m. ir sukėlė šokių tokių triukšmą. Romane autorė pasakoja apie savo meilę rusų diplomatui, dirbančiam Rusijos ambasadoje Paryžiuje. Visiškai netikėta, skandalinga istorija! 2016 m. išėjo dar vienas A. Erno romanas „Merginos atmintis“ (pasakojimas apie pirmąją seksualinę patirtį), o naujausia, 2022 m. pasirodžiusi 37 puslapių knyga „Jaunuolis“, kurioje autorė pasakoja apie savo, 54-erių metų moters, dėstytojos, meilę trisdešimčia metų jaunesniam vaikinui, savo studentui.

Nobelio literatūros premijos paskyrimas A. Erno tam tikra prasme sukiršino prancūzus. Rašydama minėtas istorijas ji savo realiu gyvenimu įrodė didžiulį norą pritaipyti prie Prancūzijos politikos radikalų. Ji pritarė ir pritaria vieno iš prancūzų politikų kraštutinio kairiojo Žano Liuko Melianšono partijai „Nepaklusnioji Prancūzija“. Ž. L. Melianšonas yra buvęs trockistas, kraštutinis komunistas, palaiko Putiną, ir A. Erno ėjo demonstracijoje kartu su juo. Daugelis prancūzų peikė ją už tokį žingsnį, sakydami, kad ji praktiškai yra tapusi ikaite, aišku, palaikė „Geltonąsias liemenes“, nes Melianšonas taip pat

NUKELTA Į 10 PSL.

Rašytojos Annie Ernaux įrašas vertėjai V. Vitkauskienei dovanotoje knygoje „Sustingusi moteris“. Upsala, 1993 m.

Nuotr. V. Bikulčiaus.

Knygos, keičiančios gyvenimą

Skubančiame pasaulyje vis sunkiau surandame laiko knygai. Ištikus akies uždegimui ir gavusi atokvėpio minutę nuo darbų nutariau knygas ne skaityti, o jų klausytis. Kadangi apžvalga rengiu vėliau, knygų susikaupė daug, tai perteiksiu likusį išpūdį.

Jau nepamenu, kuri audioknyga buvo pirmoji: Danutės Gailienės „Ką jie mums padarė“ ar Michael E. Gerber „Verslo mitas“. Pastaroji laukė manęs porą metų, o pirmąją svajoju perskaityti (apie šią knygą buvau skaičiusi nemažai straipsnių, pokalbių su autore). Michael E. Gerber knygą vadinčiau viena iš tų pavojingų požiūrį keičiančių knygų, tad skaityti (klausytis) jų reikia atsargiai. Verslininke gal ir netapsiu, tačiau požiūrį į darbą kaip aukščiausią gyvenimo vertybę ji sugebėjo pakeisti. Maščiau, kaip, panašu, jog autorius, sprendžiant iš autobiografinių užuominų, yra ne tik racionalus, tačiau ir šiek tiek išprotėjęs pačia geriausia prasme.

Knygos „Ką jie mums padarė“ klausiausi godžiai – apie kolektyvines mūsų tautos traumas, karo, pokario, Holokausto patirtis – kaip tai atsiliepė mūsų seneliams, tėvams, kaip tai atsiliepiama mums. Pradėjus klausytis Judith Lewis Herman knygą „Trauma ir išgyjimas“ susidarė toks išpūdis, kad pirmoji nurašyta nuo antrosios. Trečioji panašia tematika knyga buvo Bessel Van der Kolk „Kūnas mena viską“, kupina daugybės mokslinių faktų apie mūsų smegenų veiklą. Atmintyje, žinoma, liko tik pagrindiniai dalykai. Galima sakyti, jog visos šios trys knygos susiliejo į vieną, vis dėl to išskirčiau knygą „Trauma ir išgyjimas“, regis, ji iš šitos trijulės duoda didžiausią terapinę naudą skaitytojui. Knygos neprieštaravo viena kitai, visos rėmėsi šiuolaikiniais tyrimais ir naujausiomis žiniomis apie žmogaus smegenų veiklą. Pagrindinė žinutė, mušamų, prievartą patyrusių moterų ir vaikų patirtis prilygsta karo veteranų patirčiai, nors visuomenės yra vertinama skirtingai. Visuomenė apskritai nori kuo greičiau nuveikti aukos patirtį, kai tuo tarpu tik pripažįstant ir atlyginant skriaudą galimas asmens ir pačios visuomenės gijimas. Įdomu tai, jog Z. Froidas viename iš

savo mokslinių darbų nustatė, kad moterų isterijos priežastys yra vaikystėje patirtos fizinės, seksualinės traumos. Pristačius šį darbą plačiai auditorijai, tuo tiesiog nepatikėta ir pats Froidas atsisakė šiu išvadų, tačiau vėliau prie jų ir vėl sugrįžo.

Nežinau, kodėl apsisprendžiau klausytis Judson Brewer knygos „Laisvi nuo nerimo“, nes nerimas mūsųose yra toks dalykas, kuris neegzistuoja ir mums atrodo, kad mes ne nerimaujame, nes yra toks įprastas ir toks nepastebimas, pasislėpęs po daugybe nekalčiausių ir ne tokių nekaltų įpročių. Vis dėl to, galima sakyti, kad tai knyga apie įpročius, kaip jie susiformuoja ir kaip juos keisti, kokie yra smegenų mechanizmai, įtvirtinantys mūsų įpročius. Jei iki tol netikėjau efektingomis knygomis, galinčiomis transformuoti mūsų gyvenimą, tai su šia knyga šis požiūris pasikeitė. Nors, atrodo, daug žinau ir nemažai esu skaičiusi, tačiau kai kur klausantis šitos knygos mane ištikdavo šokas. Jei mes nežinome, kaip veikia mūsų smegenys, tai patikėkite, kad verslas, socialiniai tinklai, žiniasklaida, pardavimo vadybininkai ir greičiausiai politikos atstovai tai tikrai žino.

Jei iš visų šių penkių knygų reikėtų rekomenduoti vieną, vis dėl to rinkčiausi „Laisvi nuo nerimo“, ji mums suteikia daug naudingo ir netikėto sąmoningumo, galinčio į mūsų gyvenimą įnešti absoliučiai naujų vėjų. Tai knyga, kurios perklausius, norėjosi sušukti: „Eureka! Geriau perskaityti vieną knygą nei turėti 99 terapinius pokalbius su idiotu!“

Galima sakyti, jog visos knygos, kviečiančios į darbo su savimi barą, keičiančios požiūrį į gyvenimą ir patį gyvenimą. Tai tikrai ne visos knygos, kurios gali pakeisti gyvenimą. Tikiuosi, jų dar pavyks rasti, keliaujant po knygų pasaulį. Ir kiekvienas šiame kelyje randa Savo Knygą. Galiu pasakyti, jog mano ištuštėjęs žinių kubilas prisipildė ar, tiksliau sakant, programinė įranga atsinaujino. Nė viename internetiniame straipsnyje nerashite to, ką galima rasti knygoje. Norite būti protingi? Skaitykite knygas. Arba. Klausykitės knygų.

Alma Riebzdaitė

Meno mūzų pašaukti ir trumpam sugrįžę į namus – Žemaitiją. Per 80 menininkų Plungėje kuria išskirtinę parodą

Pasaulio žemaičių dailės paroda – vienas ryškiausių Lietuvos dailės įvykių, kas ketveri metai Plungę paverčiantis pasaulio žemaičių kultūros sostine. Iš Lietuvos, Europos ir kitų tolimųjų kraštų čia savo kūrybą pristatyti atvyksta visi iš šio krašto kilę ar jame gyvenantys, arba savitą – žemaitišką – tapatybę bei mąstymą „išpažįstantys“ kūrėjai. Jau devintą kartą rengiama paroda birželio 22 d. pristato per 80-ies menininkų iš Lietuvos ir užsienio kūrybą.

„Norinčiųjų patekti į Pasaulio žemaičių dailės parodą kiekvieną kartą būna kelis kartus daugiau nei atrenkama. Šiemet atsisakėme tradiciškai formuluotos parodos temos ir susikoncentravome į turtingą žemaičių dailininkų raiškos žanrinę skalę, – pasakoja parodos kuratorė Goda Giedraitytė. – Ieškojome vientiso pasakojimo rakto, diskutavome su parodos organizatorių komanda ir pasirinkome ekspozicinę sarangą iš kelių segmentų, įprasminančių parodos koncepciją“.

Plungės Žemaičių dailės muziejuje atidaroma paroda lankytojus kviečia užėiti ne tik į istorinius Mykolo Oginskio rūmus – ekspozicijos pasklido po visą dvaro kompleksą: Oficiną, Žirgyną, Laikrodinę ir patį parką.

Viena didžiausių parodos ekspozicijų „Pašaukimai“ – viešo konkurso būdu atrinktų autorių darbai. Ekspozicijoje – tapybos, grafikos, mažosios skulptūrinės formos, fotografijos, video kūrinių ir tarpdisciplininio meno įvairovė. Ekspoziciją savotiškai atidaro ir/ar uždaro Vilniaus dailės akademijos Telšių fakulteto buvusių bei esamų dėstytojų ir absolventų darbų instaliacija „Archyvas“.

Už Lietuvos ribų kuriančių kviestinių autorių kūryba pristatoma ekspozicijoje „Sugrįžimai“.

Čia išvysime menininkų, kuriuos gerai pažįsta Lietuvos ir pasaulio galerijų kuratoriai, kūrinius. Žilvinas Kempinas specialiai Žirgyno erdvei pritaikė instaliaciją „Tūba“, čia išvysime ir daugiau jo darbų. Pasaulio žemaičių dailės paroda susidomėjo ir į Plungę savo kūrybą atvežė menininkai Rūta Jusionytė, Edvardas Racevičius, Indrė Šerpytytė. Mokslą ir meną kūryboje jungiantis Audrius Plioplys ar vienas žymiausių lietuvių dailininkų JAV Kęstutis Zapkus – taip pat ekspozicijos „Sugrįžimai“ autoriai.

Muziejaus parke įvietintos lauko skulptūros, kurias sukūrė žinomi Lietuvos menininkai-žemaičiai (Donatas Jankauskas (Duonis), Mindaugas Jankauskas, Andrius Janulis, Albinas Jukumas, Rimantas Milkintas, Donatas Repeika). Ypatinga vieta rūmuose tenka skulptoriaus Rimanto Dauginčio In memoriam ekspozicijai „Giedantis paukštis“, skirtai pagerbti vieno pirmųjų parodos organizatorių atminimą. Konceptualiosios grafikos kūrėjas Evaldas Mikalauskis kūriniams eksponuoti pasirinko Plungės M. Oginskio dvaro neogotikinę Laikrodinę.

„Rūmų rūšys ir oficina šiemet tapo jaunųjų kūrėjų erdvėmis. Labai įdomu stebėti jaunuosius talentus, jų drąsūs kūrybiniai sprendimai apima šiuolaikinio dizaino, instaliacijų, tapybos, grafikos, iliustracijų ar net gatvės meno išraiškas“, – sako kita parodos kuratorė Neringa Poškutė-Jukumienė.

„Džiaugiamės šiemet subūrę tiek išskirtinių menininkų į vieną vietą. Kiekvienas jų yra vertas atskiros didelės parodos, – sako Žemaičių dailės muziejaus vadovas Alvidas Bakanauskas. – Esame dėkingi rėmėjams – Lietuvos kultūros tarybai ir

Plungės rajono savivaldybei. Palaikymas ir parama padėjo sukurti parodą, kuri, tikiu, vienas svarbiausių metų meno reiškinių Vakarų Lietuvoje.“

Pasaulio žemaičių dailės parodos, nors rengiamos tik kas ketverius metus, yra tapusios visos Žemaitijos kultūrinio gyvenimo ašimi, aplink kurią buriasi ne tik žemaičiai, bet ir kelios kartos Lietuvos, pasaulio kūrėjų. Tai – bendruomenė, menininkų sambūris, mokslinės minties židinys, edukacinis ir muziejinis centras. Parodos globėju sutiko tapti kultūros ministras Simonas Kairys.

Šiuometinis įvykis sutampa ir su Žemaičių dailės muziejaus – vieno svarbiausių Žemaitijos kultūros ir mokslo centrų – 30-ojo jubiliejaus minėjimu. Ta proga itin atidžiai parengta paroda lydinti kultūrinių renginių programa. Lankytojų laukia susitikimai su menininkais, filmų peržiūros, edukacijos. Rudenį vyks tarptautinė mokslinė konferencija, kurioje bus diskutuojama apie Žemaitijos fenomeną.

Parodos kuratorės: Goda Giedraitytė, Neringa Poškutė-Jukumienė. Architektai: Vladas Balsys, Antanas Gerlikas. Tarp parodos organizatorių yra ir istorikas dr. Dangiras Mačiulis, dailėtyrininkas dr. Viktoras Liutkus, Žemaičių dailės muziejaus direktorius Alvidas Bakanauskas, muziejininkė dr. Jolanta Skurdauskienė, dailėtyrininkė dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė.

Parodos atidarymas – birželio 22 d. 13.00 val. Paroda rūmuose, laikrodinėje ir žirgyne veiks iki 2024 m. gruodžio 31 dienos, oficina bus atvira iki rugsėjo 30 d.

Žemaičių dailės muziejaus pranešimas

Loreta Liutkutė: „Turiu idėjų daugiau, nei spėsiu įgyvendinti“

ATKELTA IŠ 2 PSL.

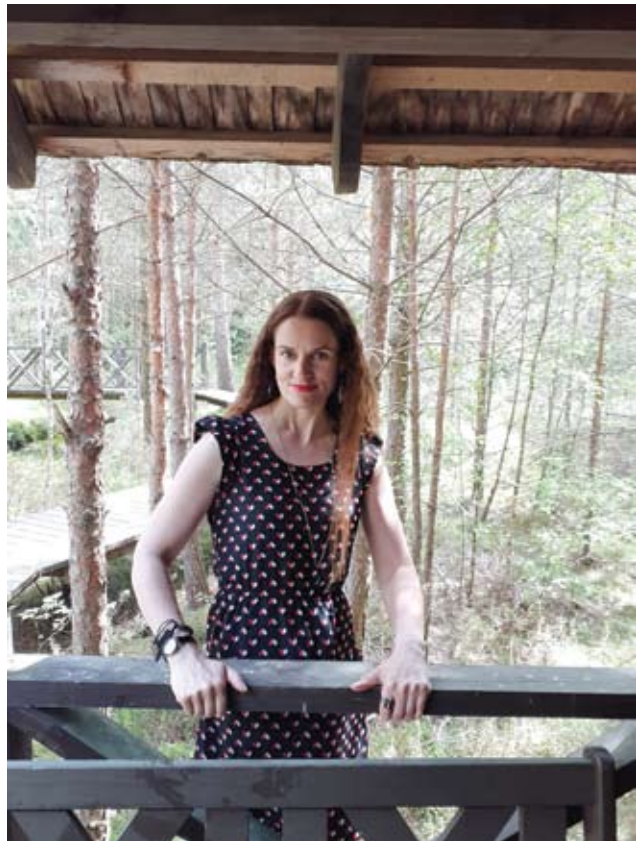
nuo šio sumanymo atsitraukiau, bet niekada neatsisakiau.

Kūryba yra toks procesas, kuriame gali visiškai išnykti, išsijausti, pasinerti į tai. Kiekvienas kuriantis žmogus, nesvarbu, ar jisai rašytų, ar pieštų, ar kurtų muziką, o galbūt tiesiog gamintų valgi, gali patirti tą būseną. Tai kažkas panašaus į tą jausmą, kai vaikystėje žaidi idomų žaidimą ir tau nebeegzistuoja išorinis pasaulis. Tavęs nebedomina jokie kiti dalykai. Tu esi visiškai tame procese, esi laimingas. Visiškai paniręs į veiklą, kuri tau atrodo tokia svarbi. Neįsivaizduoju kaip, bet, matyt, darydami tai, ką mes iš tikrųjų norime daryti, mes kažkaip sugebame paveikti laiką. Jisai teka kitaip. Ir mes visiškai kitaip jaučiame save. Tai yra pats nuostabiausias dalykas. Visa tai mane džiugina ir įtraukia tol, kol kūryba yra intuityviame, idėjiniame lygmenyje, kol tu spontaniškai dėlioji visus pamatus ir leidi sau laisvai veikti. Bet paskui prasideda tas tikrasis darbas, kai redaguoji, taisai, pildai ir taip toliau. Tuomet tenka praleisti daug valandų ir tas procesas jau yra ilgas ir sunkus darbas, kuris reikalauja dėmesio, kantrybės ir užsispyrimo.

Kiek šioje knygoje yra jūsų išgyventų jausmų, patirtos realybės faktų?

Istorija pasakojama pirmuoju asmeniu. Taip atskleidžiama viskas, ką patiria, galvoja, kaip jaučiasi pagrindinė romano veikėja, jauna mergina Ugnė, parodomos jos santykis su pačia savimi ir kitais, jos netobulo gyvenimo įvykiai. Per Ugnės patirtis pažįstame ir kitą ryškų personažą Marių, kurio elgesys ir gyvenimo būdas šokiruoja. Tai yra dviejų jaunų žmonių nedidelės gyvenimo atkarpos mozaika, kurioje nemažai sužeisto gyvenimo elementų – socialumo, smurto, patyčių, skurdo, abejingumo.

Tam tikra prasme ir aš gyvenu knygos puslapiuose. Kai kurie veikėjų išgyvenimai ir požiūris yra artimi mano pasaulėjautai. Vidinis maištas, nepatiklumas, kritinis mąstymas, nesuistaikymas su kitų nustatytomis taisyklėmis, išsilaisvinimas, ieškojimas, tobulėjimas, veržlumas, noras suprasti, pasikeisti, pasveikti, nepatai-

Rašytoja mėgsta lankytis miškuose, senosiose Lietuvos šventvietėse, piliakalniuose.

kauti silpnybėms – visa tai man pažįstama ir artima. Mano siela visada buvo maištininkė, neieškanti lengviausio kelio ir kompromiso su blogiu.

Dauguma romano veikėjų turi savo prototipus. Ugnė taip pat. Iš tiesų gyveno (ir dabar tebegyvena, tik jau užaugusi) mergaitė, kurios labai nemylėjo artimieji. Ji nuolat badavo, vaikščiojo suplyšusiais batais, neturėjo reikiamų priemonių mokykloje. Prastai mokėsi, nes galvodavo ne kaip išspręsti matematikos uždavinį, bet kur gauti pavalgyti. Ją išvydavo iš klasės ir viešai aprėkdavo, kad ir vėl neatsinešė sąsiuvinio, pieštuko ar panašiai. Vietoj to, kad eitų į mokyklą, ji vis dažniau dienas leisdavo po tiltu, o grįžusi namo ieškodavo būdų kaip nugalvoti truputį paslėpto maisto, bet dažniausiai nieko nerasdavo ir tekdavo kepti paplotėlius iš vandens ir miltų. Savaitgaliais mama ją tempdavosi į bažnyčią, kol kartą toji mergaitė iš bado ir nuovargio tiesiog nualpo. Tos mergaitės mama laikėsi požiūrio, kad pinigais švaistyti maistui yra tikra beprotybė. Užtad kiekvienai vasaros dienai ji kasmet turėjo po naują suknelę – su ta pačia antra kartą niekada nesirodydavo. Rūbus, kurie atsibosdavo, tiesiog sudėgindavo, kad jais nepasinaudotų jokia kita moteris. Paauglystėje mergaitė pradėjo maištauti, bėgti iš namų, vogti, ji neįtardė empatijos, atsakomybės, mezgė

netikusias pažintis.

Prieš penkerius metus išleidote pirmąją – savo eilėraščių knygą „Mėlyna būtis upe“. Šis žingsnis nuo eiliuotų kūrinių link didesnio – prozos buvo apgalvotas?

Viskas buvo labai gerai apgalvota. Pirmiausia turėjo būti išleista eilėraščių knyga, vėliau romanas.

Eilėraščiuose nemažai realizmo, persipinančio su gamtos motyvais ir mistika. Daugelį jų įkvėpė parašyti sutikti žmonės, jų likimai. Yra toks eilėraštinis, pavadintas „Pranašė“. Aš pažinojau tą moterį. Kai man buvo maždaug 12 metų, ji retsykiais užsukdavo į mūsų namus pasiguosti, išsipasakoti. Buvo ištėkėjusi už vietinio ūkininko, abiem tai buvo antroji santuoka. Iš pradžių gyvenimas atrodė gražus kaip pasaka, meilė, dėmesys ir visa kita, paskui viskas ėmė važiuoti žemyn. Abu pradėjo išgėrinėti. Galiausiai moterį ėmė mušti tiek vyras, tiek suaugęs sūnus, kuris atvykęs aplankyti ir radęs išgėrusią motiną, ją „auklėjo“. Kartą atėjusi ji parodė ant kūno mėlynės ir sulaužytus šonkaulius, sakė, kad tuoj pabėgs, išvažiuos, išsigelbės. Tačiau netrukus sužinojome apie jos mirtį. Prisimenu, kaip ėjome į laidotuves, kaip prie karsto elgėsi jos artimieji. Įdomiausia, kad dieną prieš jos mirtį mes ją matėme. Atrodė žvali, sakė važiuojanti į mies-

ta, tik apsirengusi buvo keistai – žvartų žiemos rytą su storos medvilnės švarku ir sijonu, skundėsi, kad jos rūbus sudėgino išiušęs sūnus. Kodėl man išsiminė ta moteris? Nes ji buvo drąsi. Nors pati buvo skriaudžiama, ji užstodavo gyvulius, kai juos spardė ir mušė žiaurūs jos aplinkos vyrai. Užtikrintai, lyg kokia pranašė išpėdavo, kad jie taip nesielgtų, sakydavo, kad jiems blogai baigsis. Įdomiausia, kad netrukus po moters mirties panašus likimas ištiko ir tuos vyrus. Jų mirtys buvo gana žiaurios. Tam tikra prasme ji išpranašavo tu vyrų ateitį.

Kas įkvepia rašymui?

Gyvenimas. Jame daug absurdo, kančios, įvykių, kurių realumu sunku patikėti, visokių užkaborių, kuriuose slepiasi žmogaus dviveidiškumas ir juodos paslaptys. Ir lygiai taip pat gausu gerumo, atjautos, egzistencijos laikinumo grožio. Nuo vaikystės mėgstu stebėti aplinką, analizuoti žmonių elgesį. Ką kalba žmonės? Kodėl jie tai sako? Kaip elgiasi? Yra žmonių, kurių „neišsemsi“ – jie vis prisipildo lyg koks šaltinis ir tokių, kuriuos „perskaitai“ vos per keletą minučių, o toliau – nieko, visiškai tuštuma.

Apibendrinti patirtis padeda ir įkvepia gamta, jos grožis ir virsmas. Jei ne gamta, galbūt apskritai nebūčiau pradėjusi rašyti. Gamtoje tyvro galinga energija, ji pati yra tobula kūrybos mechanizmas. Toli nuo žmonių, vienumoje, kai niekas neblaško dėmesio savo buvimu ir pokalbiais, galima labai stipriai pajausi praėitį, suprasti, kas yra tikra, o kas tik menkavertės smulkmenos. Tuomet, kaip sako Šiaurės Amerikos indėnai, gali išgirsti netgi tylą, išiklausyti, ką sako medžiai, akmenys, vėjas, mirusiųjų dvasios. Gal dėl to man patinka mažai lankomos vietos, tušti namai, senos, apleistos sodybos, kur jau nebėra žmonių, bet tu tebejauti jų paliktą pėdsaką.

Gal prisimenate, kada pradėjote kurti?

Šeštoje klasėje per lietuvių kalbos pamoką gavome užduotį parašyti eilėraštinį. Visi turėjome perskaityti, ką buvome parašę. Po pamokos mokytoja mane pasikvietė ir paklausė, ar aš rašau. Pasakiau, kad ne. Bet

nuo to laiko pradėjau dar daugiau rašyti. Turiu išsaugojusi keletą primargintų sąsiuvinėlių – „knygų“ – juose mano vaikystėje rašyti eilėraščiai, eiliuotos pasakos ir joms sukurtos „ilustracijos“, kadangi piešti mėgau ne ką mažiau, nei rašyti. Deja, nemažai ankstyvosios kūrybos neišsaugojau. Buvo laikai, kai nuolat teko keliauti, kraustyti, tad kai kas natūraliai pasimetė, kai ką ir pati sunaikinau. Tiesą sakant, man tai neatrodė labai svarbu, nors dabar būtų idomu visa tai turėti.

Galbūt jau mintyse ar juodraščiuose jau dėliojate, rašote kitą knygą?

Yra numatyta antroji „Manekeno“ dalis – tokia pat kinematografiška, įtraukianti, su dar daugiau netikėtų įvykių, nuotykių, patirčių ir pagrindiniu klausimu – ar gali žmogus pasikeisti? Domiuosi mistiniais reiškiniiais, dvasiniu, antgamtiniu pasauliu. Esu surinkusi nemažai žmonių pasakojimų, patirčių ta tema. Pati gyvenau tokiose vietose, kuriose patirti dalykai netelpa į loginio mąstymo rėmus. Turiu ir dar keletą idėjų. Galbūt daugiau, nei suspėsiu įgyvendinti. Kartais prioritetai „persirikuoja“. Tačiau geras jausmas, kai tikslai vienas po kito tampa realybe.

Esate ne tik rašytoja, bet ir įvairių kultūrinių projektų iniciatorė, vedėja. Ar savo įtemptoje kasdienybėje surandate laiko poilsiui?

Geriausias poilsis – naujas tikslas. Man patinka planuoti ir veikti, turėti kryptį. Tegul tai būna ir mažas, kitų akimis žiūrint, nereikšmingas dalykas. Niekada nebuvau tuo žmogumi, kuris išilieja į kokią nors šventę, atsipalaiduoja ir linksminasi. Man tai paprasčiausiai nuobodu. Geriau būti tuo žmogumi, kuris renka šakas laužui, nei tuo, kuris prie to laužo šoka.

Man labai patinka miškai, senosios Lietuvos šventvietės, piliakalniai. Ypatinai geras jausmas apsilankyti senose kapinėse – sugrįžta ramybė, harmonija. Suvokimas, kad viskas laikina, suteikia stiprybę. Neišsinešime turtų, padėties visuomenėje, pasiekimų. Galiausiai mums visiems bus atseikėta tiek pat – po nedidelį gabalą žemės.

Niekada to nepamirštu ir nesivaikau tuštybės. Elgiuosi taip, kaip man atrodo teisinga. Nieko nežeminti ir niekam nepataikauti; neauginti savyje blogio; neprarasti tikėjimo – laikais šių principų, ir nepaisant to, kokia aplink tvyrotų tamsa, stengiuosi pati sau būti šviesuliu, kaip mokė Vydūnas.

Esu kontrastų žmogus. Mėgstu miesto šurmuli, išpūdžius, naujus žmones, neatrastas vietas, klausausi metalo, bet lygiai taip pat man reikia tylos, retsykiais pradingti, nuo visų ir visko atsiritoti. Tai padeda išsaugoti laikinumo pojūtį ir prie nieko neprisiristi.

Kaip skaitytojos ir rašančio žmogaus neįgąsdina mintis, kad mažėja skaitančiųjų?

Nesureikšminu to fakto, kad rašau. Ir žmonės neprivalo skaityti, jei jie to nenori. Visais laikais buvo neskaitančių ir nesuprantančių, kam reikalingos knygos, ir apskritai, žinios, išsilavinimas, menas. Tačiau negalima sakyti, kad žmonės neskaito. Būna, kai žmogus vienu gyvenimo laikotarpiu skaito daugiau, kitu – mažiau, o tam tikru metu ima netgi labai daug skaityti arba visiškai to atsisako. Tai natūralu. Studentas ieško literatūros, kad pagilintų žinias ir išlaikytų egzaminą, namų šeimininkė atsiverčia receptų knygą, kad pagamintų naują patiekalą. Žmonės skaito tai, kas jiems aktualu, reikalinga, kas patraukia jų dėmesį. Kai kurie renkasi elektronines knygas. Rašytojo užduotis – sudominti, nustebinti, galbūt net šokiruoti. Ieškoti aktualių temų, pateikimo formų ir prisidėti prie skaitymo skatinimo.

Kartais pastebiu jaunus žmones, kurie skaito knygas važiuodami miesto autobusais ar ilsėdamiesi prie jūros. Tai yra gražu. Lygiai taip pat gražu, kai jaunos šeimos atvyksta gyventi į kaimą ir prikelia naujam gyvenimui senas sodybas. Atrodo, mieste yra visko, ko gali reikėti patogiam gyvenimui, bet vertybės padiktuoja gyvenimo būdą.

Žinoma, mes visi esame veikiami savo laikmečio dvasios, to neišvengsime ir tai neigti būtų neracionalu. Tačiau visada egzistuoja ir atvirktinis mechanizmas. Laikai keičiasi, bet žmogaus prigimtis lieka ta pati. Ir tas, kuris dabar neskaito, nesportuoja, nevalgo salotų, neturi sąžinės ir t.t. galbūt su didžiausiu džiaugsmu visa tai atras po keliolikos ar keliasdešimties metų.

L. Liutkutės asmeninio archyvo nuotraukos

Meilė prancūzų kultūrai ir literatūrai

ATKELTA IŠ 7 PSL.

jas palaikė ir teigė, jog viskas turi priklausyti joms, o ne dabartinei Prancūzijos valdžiai. Tas A. Erno politinis priklausymas kraštutinei kairiųjų partijai „Nepaklusnioji Prancūzija“, daugelio prancūzų akimis, menkina jos įvaizdį. Aišku, yra ir tokių, kurie sako, kad šitie visi jos parašyti romanai nėra tikroji literatūra. Tikroji literatūra turinti būti kitokia, o ne asmeniniai tavo išpūdžiai ar asmeninės meilės istorijos. Aš nepeikiu jos kaip rašytojos, pripažįstu, kad ji tikrai turi savo veidą, labai savitą, iš tiesų tęsia Simonos de Bovuar liniją, galbūt labiau linksta į sociologinę, visuomeninę pusę, svarsto, koks turi būti moters vaidmuo visuomenėje, šeimoje – tai, galima sakyti, yra A. Erno esmė. Ar ji verta Nobelio premijos? Daugeliui šios premijos laureatų galima rasti įvairių priekaištų. Nobelio premija yra loterija. Be abejo, jūs galite būti visiškai ramūs, pvz., dėl Viljamo Folknerio. Nepriekaištingas rašytojas kaip rašytojas. Arba – jums gali patikti arba ne, pvz., E. Hemingvėjus, kuris meniniu lygiu galbūt nusileidžia Folkneriui, bet vis tiek visiems yra gerai žinomas kaip rašytojas. Tarp Nobelio premijos laureatų yra aukščiausio lygio rašytojų; jei A. Erno tam aukščiausiam rašytojų lygiui nepriklauso, bet kaip savo šalies atstovė ji yra verta dėmesio.

O dabar pereikime prie vertimo. Galiu iš karto pasakyti: Ani Erno knygų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių yra nepaprastai sunkus darbas. Nepaprastai sunkus. Reikia labai gerai išmanyti kontekstą, žinoti tikrovės realijas... Dar turėkite omeny, kad knyga „Sustingusi moteris“ Prancūzijoje pasirodė 1994 m. Kai kurias romano realijas vertėja turėjo paaiškinti išnašose. Pvz., šiandien vertėjui jau nebereikia aiškinti, kas yra bagetė, nes visi tai žino, o 1994 metais tai žodį dar reikėjo aiškinti, nes tuomet daugeliui tas žodis buvo nežinomas. Todėl ir sakoma, kad sensta ir vertimai. Dėl

Annie Ernaux knygos lietuvių kalba.

to kartais net labai geri vertimai verčiami iš naujo. Paprasčiausias pavyzdys – „Šimtas metų vienatvės“. Palyginkite pirmąjį romano vertimą į lietuvių kalbą, kuris buvo išleistas 1967 m., ir antrąjį, versta iš naujo – tiesiog nelygintini darbai. Ypač labai atsargiai reikėtų vertinti tekstus, verstus ne iš originalo, o iš tarpinės kalbos. Šiais laikais tokiu vertimu jau nebegalima pasitikėti (sakykim, koks japonų autoriaus kūrinys, verstas iš anglų k.). Kartą buvo atliktas toks eksperimentas: prie stalų buvo susodinta penkiasdešimt vertėjų; pirmasis vertėjas iš rusų k. išvertė sakinį į anglų k., antrasis – iš anglų į prancūzų... ir taip tas sakinytas buvo išverstas į penkiasdešimt kalbų. Versti buvo paimtas sakinytas iš rusų rašytojo N. Gogolio apsakos „Nosis“: „Jis, rytą prabudęs, čiupo už tos vietos, kurioje yra nosis, bet ten nieko nebuvo“. Perėjęs per penkiasdešimties vertėjų rankas sakinytas skambėjo šitaip: „Jinai, pamačiusi, kad laivas sudužo, paleido žiūronus iš rankų ir apalpo“. Taigi, tarpinius vertimus reikėtų vertinti rezervuotai.

Na, o dabar grįžkime prie A. Erno. Kaip jau minėjau, ji vertėjams yra sunki autorė. Bet pirmiausia vertėjos noriu paklausti, kaip Ani Erno pateko į jos akiratį, kas lėmė, kad ėmėsi „Sustingusios moters“ vertimo į lietuvių kalbą.

Vilhelmina Vitkauskienė: Kas lėmė? Jei trumpai – meilė prancūzų kultūrai ir literatūrai. Gal tada ta meilė dar buvo naivoka, bet tai buvo visos mano gyvenimo svajonės. Mes visi, kurie tuomet rinkomės studijuoti prancūzų

A. Zabičio nuotr.

Renginiui pasibaigus (iš kairės į dešinę) Projekto vadovė G. Matevičiūtė, vertėja V. Vitkauskienė, profesorius V. Bikulčius, Plungės viešosios bibliotekos direktorė G. Gurevičiūtė.

kalbą ir literatūrą, gal buvome truputį akli, nes juk kai įsimyli, mylime akiai. Ir man prancūzų literatūra, kultūra atrodė tokia turtinga, todėl galvojau, kad išmoksiu prancūzų kalbą ir būtinai ką nors išversiu lietuvių skaitytojui. Bet aš – kalbininkė, ne literatė, faktiškai mėgėja, bet meilė dalykui, nesvarbu, kad duonos iš to nevalgai, gali padaryti didelius darbus. Aš dėščiau kalbą, bet skaičiau – man visada greta buvo literatūra. Ir tos kalbos dar tada gerai nemokėjau, juk dirbtinomis sąlygomis jos buvome mokomi. Bet pasikeitė politinė situacija, griuvo geležinė uždanga, Lietuvoje įsikuria Prancūzijos ambasada ir ji labai rūpinasi prancūzų kalbos specialistais, organizuoja įvairias stažuotes. Turbūt likimas taip lėmė, kad išvykau į komandiruotę Švedijoje – į Upsalos universitetą. Ten vyko seminarai, ku-

rių metu buvo mokoma, kaip dėstyti prancūzų kalbą svetimakalbiams. Į tuos mokymus kaip lektorė buvo pakviesta ir Ani Erno – ji mums skaitė paskaitą apie savo kūrybą. Taigi, pirmąkart aš ją pamačiau 1993 m. Ji ką tik buvo išleidusi knygą „Sustingusi moteris“. Po paskaitos tu kursų organizatorius, garsus prancūzų kalbininkas, metodininkas M. Barbjė mane asmeniškai pristatė A. Erno: štai, sako, žmogus iš Lietuvos, Lietuva neseniai atkūrė savo nepriklausomybę, jie galėtų tavo knygą išsiversti į lietuvių kalbą. Tada rašytoja man mielai užrašė ir dovanojosi „Sustingusi moteris“. Na, po tokio M. Barbjė pristatymo ir gavus tą knygą, man tarsi nieko kito nebėliko, nori nenori teko ją versti. Žinot, jaunystė, išminties, praktikos, igūdžių dar mažai, bet entuziazmas viršija viską! Na, galvoju, juk aš taip myliu tą

kalbą, pamėginsiu, juk galiu išversti! Ir aš patikėjau tuo savo noru! 1993 m. rašytoja man knygą užrašė, o 1994 m. jau buvo išverstas ne vienas, o du jos romanai! Aš sakau: tai atsitiktinumas, likimas ir aš kartais galvoju, kad knygos kaip ir žmonės turi savo likimus. Kai skaičiau prancūzišką variantą, man intuityviai knyga labai patiko. Kodėl patiko? Nes skaičiau ir galvojau: juk aš irgi taip pat galvoju! Čia aš: taip pat kilusi iš skurdžios šeimos, tas pats socialinis sluoksnius; romane daug kalbama, kaip sunku pereiti iš vieno socialinio sluoksnio į kitą, pasakotoja ir bodisi tuo buržuaziu sluoksniu, ji gyvena savo svajonėse, svajoja, kaip turi rašyti, pasiekti... Žodžiu, knygoje radau daug savo, labai daug bendro visoms moterims. Aš ne literatė, bet intuityviai pajutau rašytojos stilių, kad ji rimta kūrėja, nors tuo metu dar ne daug buvo parašiusi, tebuvo išleidusi tik „Tuščią spintą“, dar nebuvo jos turbūt geriausios knygos „Metai“ nei „Ivykis“, tegu reikėtų pripažinti, jog jos jau egzistavo rašytojos dienoraščiuose, nes visos A. Erno knygos parašytos remiantis dienoraščiais. Dienoraštį, kuris vėliau jai labai pravertė, A. Erno pradėjo rašyti dar paauglystėje ir rašė visą gyvenimą. Žodžiu, rašytojos Upsaloje man dovanotą knygą aš išverčiau labai greitai. Na, išverčiau ir laikau sau, net nežinau, ką su ja daryti. Ir vėl atsitiktinumas! Vieną kartą pas mus, į VU Prancūzų kalbos katedrą, ateina (na, tai buvo tie laikai, toks tiesioginis ir perkeltinis prasme „per einamasis laikotarpis“) du neseniai įsikūrusios leidyklos „Žaltvykslė“ atstovai ir prašo kažin ką ten jiems išversti. Na, aš to entuziazmo dar turiu, jaunystės proto mažai, tai ir sakau: aš turiu išvertusi tokia knygą... Dabar pagalvojus – gi grynas avantiūrizmas! Bet aš iš tiesų su meile tą knygą buvau išvertusi! Tikrai tikėjau, kad tai dėmesio verta autorė! O, jiems tik to ir reikėjo! Jie paėmė tą mano knygą, parodė kažkokiai redaktorei (nors dabar ir aš pati ten daug ką taisyčiau, aš pati dabar sau būčiau geresnė re-

daktorė), ir taip ta mano versta knyga išėjo. Aš beveik nieko negavau, man sumokėjo tik 300 litų. Paskui dingo visa ta leidykla... Taip viskas ir liko... Tiesa, išvertus „Sustingusią moterį“ mane apėmė didžiulis entuziazmas, tad susiradau A. Erno išleistą naują knygą „Vieta gyvenime“. Išverčiau ir ją! Taip knygoje „Sustingusi moteris“ radosi antrasis romanas „Vieta gyvenime“. Tiesiog pats Dievas mane vedė ir vertė. Man buvo labai įdomu. Aš tiesiog skaičiau savo mintis. A. Erno, kaip ir Simona de Bovuar, labai tiksliai pajautė moters situaciją, labai tiksliai perteikė moters mąstymą, moters logiką, kas man, kaip vertėjai, buvo puikiai suvokiama. Gal dėl to vėliau vienas Paryžiaus kalbų instituto kalbininkas, lietuvių kalbos specialistas, pasakė komplimentą: „Elegantiškas vertimas“... Būtų galima diskutuoti ir dėl paties knygos pavadinimo „Sustingusi moteris“ vertimo. Prancūzų kalba yra labai polivalentiška kalba, kalba, kurioje žodžiai, ypač daiktavardžiai, turi labai daug reikšmių. Štai kad ir A. Erno romano pavadinimas „La place“ (liet. „vieta“, romano pavadinimas išverstas „Vieta gyvenime“). Prancūzų kalboje „vieta“ gali reikšti ir aikštę (sporto aikštę, miesto aikštę, kt.), ir vietą (mieste, užimamą vietą rungtynėse ir t.t.) Be konteksto neįmanoma suprasti, apie kokią aikštę (ar aikštę?) ar vietą kalbama. Kai perskaičiau knygą, supratau, kad kalbama ne apie aikštę, o apie vietą gyvenime. Knygoje rašytoja kalba apie savo šeimą, apie savo mylintį tėvą, kuris, dukra supranta, nesvarbu, kad gyvenime tėra perskaičęs tik vieną knygą, bet jos gyvenime užima labai svarbią vietą...

V. B.: A. Erno vertėjui tikrai yra sudėtinga autorė. Ir galima kalbėti ne tik apie romano „La place“, „Vieta gyvenime“, pavadinimo keblų vertimą į lietuvių kalbą. Juk taip pat galima kalbėti apie romano „Sustingusi moteris“ pavadinimo vertimą?

V. V.: Pažodžiui verčiant, turėjo būti „sušalusis, suledėjusi, su-

NUKELTA Į 11 PSL.

ATKELTA IŠ 10 PSL.

stingusi moteris“. Ka reiškia sustingusi moteris? Romane skaitau: „Daryti karjerą? Daryti karjerą, kas moteriai visai nebūdinga? Daryti karjerą – ką, ir vėl užleisti tai vyrams? Maniškis, jis, žinoma, būtų už tai. Ne, užteks. Neužleisiu. Skirtumai? Kokie ten skirtumai! Aš jų jau nebebepastebiu. Valgo me kartu, miegame toje pačioje lovoje, skaitome tuos pačius laikraščius, su tokia pačia ironija klausomės politinių kalbų, nors bendri planai buvo pakeisti mašina, įsigyti kitą butą arba pertapetuoti senąjį namą, pakeliauti, kai paaugs vaikai. Priėjome net iki to paties migloto noro pakeisti gyvenimo būdą. Kartais jam pavykdavo padūsauti, kad, girdi, vedybos – abiejų pusių apribojimas. Ir abudu būdavome laimingi, kad čia mūsų nuomonės sutapo. Šitie gyvenimo mokyklos metai – nepastebėjau, kaip jie baigėsi. Po to – įprotis. Buities garsų interjere – choras, kavos malūnėlis, puodai, kukli mokytoja, vadovaujanti kadro žmona, gatvėje dėvinti Kašarel arba Rodjė stiliumi. Sustingusi moteris. Einu paskui Biku, jos sūnelio vardas, Anesi gatvėmis. Žiema. Stoties aikštės skvere ant esančios fontano viduryje statulos nesilieja vanduo. Šiltai apmuturiuotas vežimėlyje Piliu, antras jos vaikas, stengiasi pagauti balandžius, kurie visą laiką sklandė zigzagais aplink baseiną. Man atrodė, kad jau nebeturiu kūno, vien tik žvilgsnį, klaidžiojantį aikštės namų fasadais, Sen Fransuaz mokyklos vartais, Savua teatru, kuriame vaidino... užmiršau pjesės pavadinimą“ – štai jums atsakymas, kas yra sustingusi moteris ir kodėl vertime pavartoju tą žodį.

V. B.: O kažin kaip skaitytojas išivaizduoja sustingusią moterį?

V. V.: Tikrai įdomus klausimas. Aš ją išivaizduoju, kaip ją pristato pati romano pasakotoja – moteris, kuri sustingsta buityje ir nebeturi laiko kitokiam gyvenimui.

V. B.: Pati autorė teigia, kad šita moteris yra kaip tūkstančiai moterų, kurios, gyvendamos šeimoje, pajunta stingstant savo polėkius. Kokiu

vienu žodžiu apibūdinti moterį, kad lietuvis skaitytojas suprastų, apie kokią moterį romane kalbama, surasti tą vieną tikslų žodį – vertėjui tai išties didžiulis galvosūkis. Suledėjusi moteris – be abejo, kad ne. O sustingusi? Šiam žodžiui gal irgi reikėtų komentarų. Dar norėčiau pridurti faktą, kurį pati rašytoja A. Erno yra minėjusi, – po knygos „Sustingusi moteris“ pasirodymo iširo jos santuoka. Vyras, perskaitęs knygą, buvo šokiruotas viso to pasakojimo. Knygą jis priėmė kaip priekaištą sau.

V. V.: Beje, kai pirmą kartą A. Erno pamačiau Upsaloje, jai buvo 50 metų, kaip tik tuo metu, kai ji turėjo romaną su savo studentu, kai ryšį su rusų diplomatu jau buvo nutraukusi. Tuomet viso to nežinojau. Man nepatiko, kad ji labai daug rašo apie seksualinį gyvenimą, kad jam skiria perdėm didelį dėmesį. Šito aš nesupratau, nors labai žavėjausi jos pirmomis knygomis. Tiesa, Upsaloje ji visiems darė didžiulį išpūdį: buvo nepaprastai graži, labai jaunai atrodė, visiems kursų dalyviams darė modelio išpūdį. Vyrai ja tiesiog žavėjosi. Dabar jai 83-eji.

V. B.: Gal dabar jums bus sunku prisiminti, bet gal vis tik galėtumėte pasakyti, kurį romaną buvo sunkiau versti?

V. V.: Pirmąjį. Šiaip jau kūriniai nepasižymi koku intelektualumu, nėra juose jokio sąmonės srauto ar kitokių panašių sudėtingų dalykų, pasakojimas labai konkretus, bet „Sustingusioje moteryje“ yra labai daug monologų, pasakotojos paauglės prisiminimų, vartojama daug jaunimo žargono, kalambūro, visokių keistų žodžių – tai vertėjui sunku. Dar viena kliūtis buvo socialinės realijos. Tai produktai, reiškiniai, kurie egzistuoja šalyje, kurios kūrinių verti, bet kurių nėra tavo šalyje. Bagetė – tai juokas, bet kūrinyje buvo tiek nematytų negirdėtų dalykų, kad ir žodynai kitąsyk mažai gelbėjo. Sakykim, minima daugybė mašinų markių, o kaip jas iš-

versti? Arba, pavyzdžiui, trumpinys CAPEŠ – antrosios pakopos dėstytojo sertifikatas, suteikias teisę dėstyti vidurinėje mokykloje, t. y. dirbti mokytoju. Dabar tai aišku, o tada, kol išsiaiškinau, kas tas CAPEŠ... Arba dar – romane labai daug kontrapetrijos. Tai lingvistinis terminas, reiškiantis perstatinėjimą, kai žodyje skiemenys sukeičiami vietomis, tai ypač mėgsta daryti vaikai... Verčiant buvo visokių iššūkių. Juoba nereikėtų pamiršti, kad verčiau 1993-aisiais, prieš trisdešimt metų... Šiais laikais žinome daug daugiau, šiandien gal ne vienas jūsų jau daugybę kartų esate lankęsi Prancūzijoje.

V. B.: Dar norėčiau paminėti svarbų faktą: versdamas knygą turi gauti autorines teises. Gerai, kad vertėjai gelbėjo pati A. Erno. Ji atsisakė autorinio honoraro, ir Gallimard'o leidykla nemokamai suteikė teisę versti knygą. Šiuo metu Lietuva yra ES narė ir niekas nebegali nemokamai suteikti autoriinių teisių. Tiesa, Vilniuje yra išikūręs Prancūzų institutas, kuris remia Lietuvos leidėjus ir išperka autorines teises, kad leidėjui pigiau kainuotų knygos leidyba. Jei Institutas teisių neišpirktų, jei teises turėtų išsipirkti pati leidykla, automatiškai ženkliai šokteltų knygos kaina. Nors, reikia pasakyti, knygų kainos Lietuvoje vis kyla.

V. V.: Kokia laimė, kad štai Plungėje susitinkame, kad čia yra žmonių, labai tiksliai užčiuopiančių pasaulio literatūros pulsą. Aš labai dėkoju bibliotekos direktorei, projekto vadovei Genutei – pamanytum, Plungė tikrai pasaulio kultūros centras!

Genovaitė Matevičiūtė

Projekto „Literatūriniai susitikimai Plungės viešojoje bibliotekoje: tegu kalba vertėjas“ vadovė

Vartotojų aptarnavimo skyriaus vedėja

**PROJEKTĄ REMIA
LKT IR PLUNGĖS
RAJONO
SAVIVALDYBĖ**

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

BIBLIOTEKA — SPALVOTAS KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS (LĖTAM SKAITYMUJ) BIBLIOTEKA — SPALVOTAS KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS (LĖTAM SKAITYMUJ) BIBLIOTEKA — SPALVOTAS KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS (LĖTAM SKAITYMUJ)

GARSO MENININKAS SIMONAS NEKROŠIUS

„PARAOBJEKTAI“
Elektroakustinis gyvosios eksperimentikos pasirodymas

07.12
Plungės viešoji biblioteka, Parko g. 7
18.00 val.

„Paraobjektai“ – tai gyvo garso pasirodymas savadarbiais instrumentais, apjungiantis netradicinius garso generacijos būdus bei principus.

„Paraobjektai“ – tai fantazijos ir interpretacijų išraiška, kuri skleidžiasi autoriaus vaizduotėje kaip individualūs ir asociatyvūs dariniai, kuriantys tam tikrą naratyvą tarp normalumo ir nesąmonės, realybės ir absurdo.

17

LIEPOS 12 D.

18.00 val.
GARSO MENININKO SIMONO NEKROŠIAUS
ELEKTROAKUSTINIS GYVOSIOS
EKSPERIMENTIKOS PASIRODYMAS
„PARAOBJEKTAI“

19.00 val.
PLUNGĖS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS ORKESTRAS

Vadovai:
DALIUS NAUJOKAITIS – DIRIGAVIMAS, MUŠAMIEJI.
DENISAS KOLOMYCKIS – VADOVAS PRAKTIKAI, PERFORMANSUI, ŠOKIS.

Postai/legendos sakytojai:
Laura Lu, Alma Rėbzdaitė, Viktorija Tkačiovaitė, Deimantė Gudaitytė.

Vokalai, objektai:
Indrė Antanavičienė, Remigija Vilniūtė, Alda Balandė, Kasperas Počius, Audronė Petreikė, Oskaras Petruskas, Kristina Piličiauskienė.

Kiti:
Paulius Cadeikis – elektronika, repas.
Dalia Janauskienė – trombonas, objektai.
Gintarė Čurevičiūtė – molio garso instaliacija, vokalas.
Viktorija Venckutė – afrikietiškas būgnas.
Grigas Andriulis – bosinė/ gitara, keramikos būgnas.
Gabrielė Raudytė Dombrauskė – šakis.
Ernestas Lukšas – saksofonas.
Dainykas Balsys – saksofonas.
Carda Gudaitytė – akordeonas.
Lukas Danilevičius – gitara.
Monika Dombrauskytė – molio gamybos instrumentai.
Inga Zubavičienė – šamaniškas būgnas.

Plungės viešoji biblioteka, Parko g. 7

Lidija ŠIMKUTĖ

Prisimenu Gražiną Didelytę – šiltą, jautrią ir trapią

Kai tolimoje Australijoje perskaičiau žinutę apie netikėtą Gražinos Didelytės mirtį, buvau labai sukręsta. Ji buvo viena iš tų brangių žmonių, su kuriais susipažinau 1977 m. per pirmąją viešnagę Lietuvoje, kai buvau atvykusi į Vilniaus Universiteto ruošiamus lietuvių kalbos kursus užsieniečiams.

Šie kursai buvo politiškai infiltruoti: tarybine valdžia bandė iš viso pasaulio atvykusiems studentams įrodyti Rusijos geranorišką Lietuvos „išlaisvinimą“ iš fašistinės okupacijos. Bet tai buvo puiki proga tais laikais pabūti Lietuvoje ilgiau (atvykusieji turistai normaliai gaudavo vizą išbūti Lietuvoje 3–5 dienas) ir išsamiau susipažinti su esančia santvarka, kultūrine veikla, susitikti su giminėmis. Aš ypač domėjausi menais. Po ankstyvesnės viešnagės JAV 1972 m. Algimanto Mackaus leidyklos fondo direktoriaus ir ekslibrisų kolekcionieriaus Gintauto Vėžio buvau skatinama irgi rinkti ekslibrisus ir juos eksponuoti Australijoje. Tai buvo būdas padėti Lietuvos dailininkams būti eksponuojamiems kaip Lietuvos, o ne Rusijos ar Tarybų Sąjungos piliečiams. Užsiedgiau šia idėja, norėjau prisidėti prie Lietuvos dailininkų propagavimo Australijos kontinente. Šiais sumetimais ir apskritai norėdama pamatyti kiek įmanoma daugiau dailininkų darbų, kartais padedama geranoriškų žmonių ar savarankiškai važinė-

Vladas Vitkauskas, Lidija Šimkutė, Rimas Krivickas, Irena Kubilienė, Vygantas Čaplika.

Vladas Vitkauskas, Lidija Šimkutė, Laima Irena Kubilienė Didelytės muziejuje.

jau, vaikščiojau lankydama įvairių dailininkų dirbtuves ar namus.

Taip ir teko susipažinti su Gražina Didelyte bei jos kūryba. Iš karto pajutome viena kitai simpatiją. Jau tuomet pajutau jos šilumą, trapią, jautrią natūrą.

Žavėjausi jos kruopštumu, suvokiau, kaip kūryba atspindi jos vidinį pasaulį. Pasijutau gyvenimo apdovanota šia pažintimi, buvau sujaudinta jos dovanotais didesnio formato darbais, miniatiūromis bei ekslibrisais, kurie

papildė mano renkamą kolekciją. Jos darbai puošia mūsų namus Australijoje bei vėliau nupirktą butelį Vilniuje. Po to teko mažai susirašinėti. Būdavau labai sujaudinta jos atsiųstais puikiais Kalėdų švenčių pasveikinimais. Ypač mano atmintyje įstrigo pirmasis jos pasveikinimas: didelio formato įdomus vokas su kruopščiai parinktais pašto ženklais, o voke švytėjo originalus jos sveikinimas ir darbeliai. Visi Gražinos laiška su sveikinimais, miniatiūromis ar ekslibrisais skyrėsi savo originalumu, minimaliais užrašais sidabrine plunksna.

Australijoje organizavau savo ekslibrisų rinkinio parodas po įvairias didmiesčių galerijas, bibliotekas ir kitas erdves. Parodos susilaukė

Lidija Šimkutė, Gražina Didelytė Vilniuje. 1987 m.

įdomių atgarsių vietinėje australų spaudoje ir Australijos lietuvių kultūriniuose bei visuomeniniuose leidiniuose.

Ilgai teko laukti, net dešimt metų, kol mane vėl priėmė į tuos pačius kalbos kursus 1987 m. Labai norėjosi pabūti Lietuvoje ilgiau. Nors prieš tai teko trim dienom atvažiuoti kaip turistai 1979 m. Mat buvau pakviesta skaity-

ti savo kūrybą Europos lietuvių studijų savaitėje, Belgijoje. Tuomet prieš metus kaip tik buvo išėjęs pirmas mano poezijos rinkinys „Antrasis ilgesys“ (Algimanto Mackaus fondo leidinys, Čikaga, 1978 m.), kurį Gražina, nepisimenu kokiu būdu, jau buvo išsigijusi. Mano nuostabai, ji parodė tą knygą, kurią pas ją užtiko Stasys Eidrigėvičius. Pasirodo, jam taip patiko, kad inspiracijų pagautas, prasėdėjęs pas Gražiną daugybę valandų, apipavidalino kiekvieną puslapį pagal eilėraščių sukeltus vaizdus. Ta proga, Gražina ištraukė ir savo užrašų knygelę, kurioje ji buvo nusirašiusi mano eilėraščių ištraukas, ją labiausiai sujaudinusias. Aš jai buvau atvežusi įvairių meno knygų ir drabužių, kurių tuo metu Lietuvoje tikrai stigo.

Kai 1987 m. vėl ilgesniam laikui buvau atvykusi į Lietuvą, su Gražina teko daugiau pabendrauti. Kalbėdamos pasivaikščiodavome Neries pakrante, nors abi mėgome ir ilgais tarpais patylėti. Ta proga ji padova-

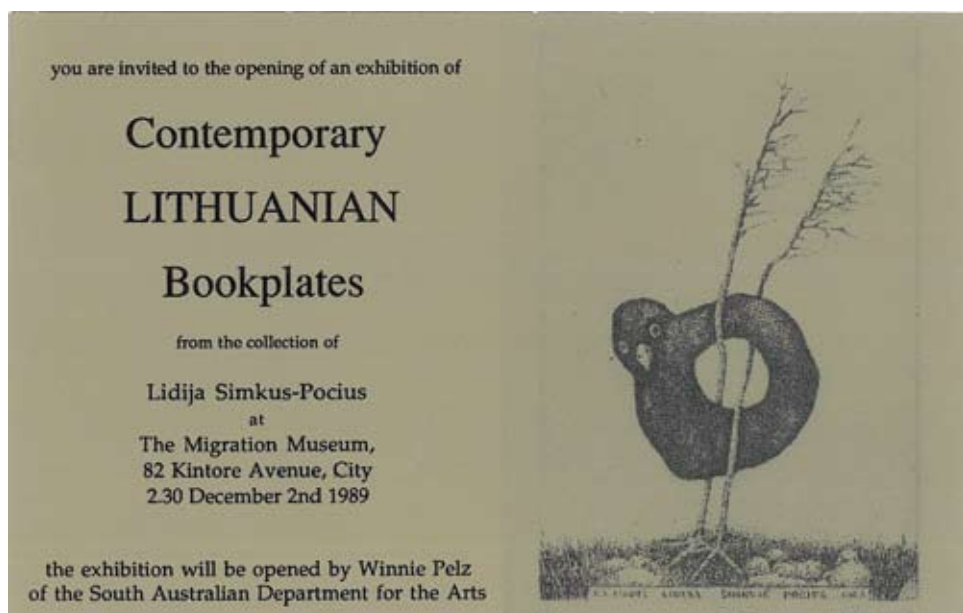
NUKELTA | 14 PSL.

Autorius ir S. Eidrigėvičius.

Autorė G. Didelytė.

Ofilija JUOZAPAITIENĖ

Žinia apie alpinistę Vandą Rutkevič keliauja po Lietuvą!

Apie šį įvykį galima būtų parašyti, kad tai XXI a. II deš. „Plungės atradimas“. Nieko naujo neįvyko, tik tiek, kad plungiškiai, o ir visa Lietuva sužinojo apie tai, ką mūsų kaimynai lenkai, o ir visas pasaulis žinojo jau nuo 1978 m., kai pirmoji europietė alpinistė užkopė į Everestą. Ši europietė buvo žemaitė iš Plungės.

TĘSINYS. PRADŽIA NR. 4 (872)

BIBLIOTEKOS MISIJA - SKLEISTI ŽINIĄ APIE VANDĄ RUTKEVIČ

Gali kilti klausimas, kodėl biblioteka ėmėsi knygos vertimo ir lei-

dimo. Juk bibliotekos, paprastai, knygų neleidžia, o jas perka ir skolina skaitytojams. Bet, kaip matote, būna, kad ir išleidžia, jeigu, niekas kitas to nepadaro, o knygos būtinai reikia. Šiuo atveju, ne tik tai, kad knygą reikia turėti,

bet taip pat labai svarbu skleisti žinią apie pasaulinio garso alpinistę, pasakant visiems, kad ji iš Plungės. Tikrai bus žmonių, kurie neperskaitys šios knygos, nes juk ne visi skaito knygas ir ne visi eina į bibliotekas. Tačiau, galbūt ir

neskaitydami knygos, vis tiek sužinos apie garsią alpinistę, jeigu mes skleisime žinią, garsiai apie tai kalbėsime, pasakosime vieni kitiems. Todėl Plungės viešoji biblioteka nuo 2017 m. rašo straipsnius apie alpinistę V. Rutkevič ir jos biografijos pasirodymą lenkiškai, vėliau lietuviškai. O nuo 2023 m. rudens, kai knyga jau buvo išleista, organizuoti net 5 jos pristatymai.

Pirmasis knygos pristatymas, vyko Plungėje. 2023 m. alpinistei būtų suėję 80 metų. Todėl labai simboliška buvo ši jubilieju paminėti Šv. Mišiomis toje pačioje bažnyčioje, kur ji buvo pakrikštyta. Ir tai buvo pirmosios Vandai skirtos Šv. Mišios gimtajame mieste po jos mirties. Iš bažnyčios, renginio dalyviai pėstute patraukė į Vandos gimtąją sodybą. Juk visai netoli, čia pat miesto centre. Tereikia pereiti Laisvės alėją ir Petkūno pievą (dabar Babrungo slėnį). Namo nebėra, tačiau yra labai gražiai sutvarkyta sodyba. Išlikę namo pamatai apsodinti gėlynais. Yra dar tebenaudojamas aukštas mūrinis namo rūšys, o sena obelis nokina skanius vaisius.

Prie Visų Šv. koplyčios išasfaltuota aikštelė. Po asfaltu yra palaidotas J. Petkūnas. Ant savo senelio kapo vietos stovi Vandos brolis Michalas, 2007 rugpjūtį atvykęs aplankyti giminių.

Nuotr. iš E. Murauskienės šeimos archyvo.

Už Vandą keliais metais vyresnė jos pusseserė Eugenija renginio dalyviams papasakojo savo prisiminimus. Ji su tėvais buvo atvykusi į bočių Petkūnų namus aplankyti naujagimės, tačiau jai, mažai mergaitei, niekas nedavė palaikyti kūdikio. Ji prisimena, kaip tada buvo supykusi. Dar labiau supyko, kai atėjęs laikui mažylę maitinti, Eugenija buvo išprašyta iš kambario. Vandos pusseserė papasakojo kurioje namo vietoje buvo kokie kambariai, kur virtuvė, kur J. Petkūno kambarys. Sovietmečiu šio namo likimas panašus į daugumos kitų. Jame buvo apgyvendinti benamiai, J. Petkūnui paliekant tik vieną mažą kamba-

riuką nuosavame name. Jo žmona Barbora jau buvo mirusi (1951) iki namo nacionalizavimo. J. Petkūnas mirė 1963 m. Palaidotas Plungės senosiose kapinėse šalia Visų Šv. koplyčios. Sovietmečiu Petkūnų kapavietės vietoje, buvo nuspręsta išasfaltuoti aikštelę. Giminaičiai norėjo išsikasti ir perlaidoti savo artimųjų palaikus Šilutėje, ten kur jie gyvena. Tačiau buvo nelengva tai padaryti. Išsikasti du karstai, manyta, kad Barbaros ir Jono Petkūnų, bet paaikškėjo, kad abejuose buvo moterys, o tai reiškia, kad J. Petkūno palaikai neiškasti, jie liko amžiams Plungėje, šalia koplyčios po asfaltu.

BUS DAUGIAU.

Knygos pristatymas Plungės viešojoje bibliotekoje, 2023 rugsėjo 9 d. Iš kairės: knygos vertėjas V. Jarutis, rašytoja A. Kaminska ir jos vertėja Alina Judžentienė.

K. Vaitkaus nuotr.

Knygos pristatymas Signatarų namuose, Vilniuje, 2023 m. spalio 17 d. Priekyje sėdi iš kairės: V. Jarutis, O. Juozapaitienė, S. Damulevičius, istorikas Simonas Teškevičius, A. Bumblauskas, A. Skėraitytė, V. Ša-dukis ir Signatarų namų vadovė Dalia Strimaitytė.

Knygos pristatymas Lietuvos sporto muziejuje, Kaune lapkričio 9 d. Kalba Sporto muziejaus direktorė Ilona Petrokienė.

Knygos pristatymas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje lapkričio 20 d. Iš kairės: O. Juozapaitienė, D. Puidokienė, V. Jarutis.

Alma RIEBŽDAITĖ

Bibliotekos Marė

Maža liepsnelė klaidžiojo po biblioteką. Jos vardas buvo Marija. Marija buvo tokia mažytė, jog iš pradžių jos niekas nepastebėjo, nei jos pačios, nei jos veiklos ženklų. Niekas net neįtarė, kokia Marija apsigyveno bibliotekoje, gyvenimas toliau tekėjo įprastine vaga: darbuotojos iš ryto kaip ir visur skanaudavo kava, aptardamos pasenusias miesto naujienas, ateidavo skaitytojai, elektrikai ir santechnikai dirbo savo darba, buvo rašomi ir įgyvendinami projektai.

Tuo tarpu vieniša liepsnelė Marija klaidžiojo tarp knygų, ilisdavo į žurnalų vidų, ilgesingai žiūrėdavo pro langą, kai visi darbuotojai išeidavo namo. Išalkusi Marytė pradėdavo blaškytis po biblioteką, ieškodama maisto, dažniausiai naktimis. Iš pradžių ji mito skyrybos ženklais, daugiausia taškais ir kablieliais, vėliau pradėjo ryti šauktukus, klaustukus ir daugtaškius. Dar vėliau ji pradėjo ragauti raides lyg tos būtų riestainiai. Marija augo, didėjo ir jai reikėjo vis daugiau maisto. Iš knygų pradėjo dingti ištisi sakiniai, pastraipos.

Viena bibliotekininkė buvo šokiruota, kai rado suvalgytą knygą. Knyga buvo tuštut tuštutėlė: joje nebuvo likę nei vieno jausmo ar minties, kuriuos paprastai perteikia kalba.

Sunerimusios bibliotekininkės pradėjo tikrinti kitas knygas: dauguma jų buvo gerokai apkrantytos. Kai kur išvalgytas vidurys tartum knyga būtų gardutėlė pica, apdegusiais kraštais. Kai kur aptrupėję kraštai it tai būtų gardžiausia duonos pluta.

Užvis labiausiai liepsnelė mėgo poeziją, lyriką ji galėjo praryti vienu ypu jos net nekramčiusi. Tuščius eilėraščių rinkinius bibliotekininkės aptiko vėliausiai, nes poezijos šiais laikais niekas neskaito. Eilėraščiai Marijai buvo tikras gardumėlis. Iš Plungės bibliotekos dingo visi eilėraščiai, kokie tik buvo šioje Žemėje iki šiol parašyti! Na, o štai šventraščius, galima sakyti, kad Marija išlaižė.

Žinoma, bibliotekos darbuotojai sulaukė daug pasipiktinusių skaitytojų, tačiau viskas tuščiomis bibliotekos knygomis nesibaigė, nes Marija užaugo labai didelė, jai reikėjo vis daugiau maisto. Bibliotekoje pradėjo dėtis siaubingi dalykai, net tokie kaip darbuotojų atminties užtemimas ar jausmų, sveikos nuovokos praradimas. Visa tai buvo nurašyta asmeniškams dalykams, tačiau, kur dingsta raidės, sakiniai ir ištisi skyriai niekas nesuprato.

Pamažu biblioteka tapo mokslinių tyrimų poligonu, bandant išsiaiškinti paranormalių reiškinių kilmę. Viena po kitos gimė naujos teorijos apie bibliotekoje atsivėrusią juodąją skylę ir kitų galaktikų alsavimą, tačiau tai buvo Marija. Tiesiog Marija.

Vieną dieną liepsnelė sprogo. Bibliotekoje kilo gaisras. Liepsnos apėmė net ir fizinius knygų kūnus, pasimėgaudamos laižė sienas, lubas, it gyvatės ritosi grindimis ir rijo medinius stalus, kėdes, fotelius ir sofas, traukė į save užuolaidas, ieškodamos infor-

macijos apie kažkada jas lietusią žmonių rankas ir jų gyvenimus. Tokia didelė tapo liepsnelė, vardu Marija, kitaip bibliotekos Marė. O gal tai buvo iš amžių glūdumų čia sugrįžusi ir bibliotekoje apsigyvenusi vieniša ir pasiklydusi žaltvykslė, šito niekada nesužinosime. Keisčiausia buvo tai (ir to paaiškinti iki šiol niekas negali), jog, kol gaisras buvo užgesintas visa laiką nuo vieno miesto krašto iki kito skambėjo Viliaus Popendikio daina "Pasaulio pabaiga":

Išrašyk man vaistų nuo širdies
Kad save galėčiau rast
Nebekovoti, juk tai nepadės
Ir dažniau myliu ištart
Paskutinį draugą apkabint
Ir pabūt su juo pernakt
Jei bus pasaulio pabaiga
Šianakt

Visi matė gaisrininkus, kovojančius ne tik su ugnimi, bet ir daina. Ji buvo tokia užburianti, jog jiems norėjosi nuleist rankas, sustingt ir klausytis.

Kai kitą rytą atsidarė elektroninį paštą, jame buvo laiškas iš bibliotekos su raginiu kuo greičiau gražinti knygas.

Gaisras kilo mano galvoje.

Istorija parašyta Plungės rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje kūrybinio rašymo dirbtuvėse su Viktorija Urbonaite 2024 m. gegužės 28 d.

V. Urbonaitė ir A. Riebzdaite.

Prisimenu Gražiną Didelytę – šiltą, jautrią ir trapią

ATKELTA IŠ 12 PSL.

nojo du man skirtus puikius ekslibrisus, kuriuos branginu iki šios dienos. Vieną iš jų panaudojau sukurtame pakvietime, kai vyko mano atrinkto exlibrių rinkinio paroda 1987/88 m. Šeštajame pasaulio lietuvių jaunimo kongreso suvažiavime Australijoje. Kitą jos man sukurtą ekslibrisą įtraukiau į „Contemporary Lithuanian Bookplates“ knygele, kurią išleidau 1989 m., kai ruošiau

didesnę parodą Migracijos muziejuje, Adelaidėje, Australijoje.

Vėl susitikome Sajūdžio metu. Gražina buvo pilna entuziazmo ir idealizmo, dalyvavo įvairiuose renginiuose. Apkabino mane po mano pakilios, irgi idealizmo pagautos kalbos per Steigiamąjį Sajūdžio delegatų suvažiavimą spalio 22–23 d. Vilniuje, 1988 m.

1991 m. Vagos leidykla išleido mano poezijos knygą „Vėjas ir šaknys“ su Gražinos Didelytės iliustruotu viršeliu bei išanginėmis rinkinio

ilustracijomis.

Kai vėl teko susitikti jau Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, Gražina pastebimai jautėsi nusi-vylusi Lietuvos socialine politika. Ji bandė perduoti vilties kibirkštėles, bet prisimenu mūsų liūdną išsiskyrimą – jame mažai žodžių. Tarsi abiem būtų užstrigusios gerklės. Paskutinį sykį matėmės berods 2002 m. Arkos galerijoje. Ji kvietė atvažiuoti į svečius, į savo kaimą. Sakė esanti laiminga gyvendama gamtoje, atokiau nuo to viso miesto ir politikos

šurmulio.

Bet taip ir neteko ten nuvažiuoti. Gražina Didelytė man liko viena iš tų ramiai švytinčių ir brangių žmonių, kurie praturtino tą taurų mitą mano krašto, mano gimtinės, kurią taip idealistiškai piešė tėvai, patekę į tolimą Australijos žemyną.

Nemunas – Lietuva, spalio 2-8, 2008

Grafikė Gražina Didelytė. Knyga (sudarė Vygandas Čaplikas), Dzūkija, Lietuva, 2008.

“Ji siaubinga, siaubinga moteris! Miega kiek nori, niekam neleidžia sėdėti sau ant sprando, valgo, kas patinka, ir bendrauja tik su tais, su kuriais pati nori.

Kokia siaubinga moteris! Ji skaito knygas, kurios kartais jai patinkančios labiau už žmones. Nes knygoje randanti daugiau turinio!

Siaubinga, tiesiog siaubinga moteris! Ji nebijo būti laisva ir lengvabūdiška, netgi nepaisydama nesėkmių ir aplinkinių intrigų neslepia nuo veidmainių žvilgsnio ir juokiasi iš jų. Ji neturi išankstinių nusistatymų, įsivaizduojate?!!!!

Siaubinga, nepakenčiama moteris! Ji neskubina įvykių ir leidžia žmonėms išėiti iš jos gyvenimo, jei dėl kokios priežasties jiems pasidarė nepatogu.

Tiesiog siaubinga moteris! Ji netoleruoja išūlumo savo atžvilgiu ir į pėsčiųjų kelionę pasiūnia tuos, kurie bando ją užsisėsti. Ir kaip ją tokią žemė nešioja!

Siaubinga, baisi moteris! Jai rūpi tik jos pačios išgyvenimai ir ji įsidėmi kiekviena, kuris jai bando primesti kažką kita. Manipulatoriai tokių nemėgsta ir vadina ją savanaude.

Siaubinga moteris! Ir kaip ji drįsta sakyti, kad yra laiminga viena?! Juk laimei reikia viso sąrašo... ir, manau, vyras stovi kažkur pirmose pozicijose.

Siaubinga, baisi moteris... Ir kodėl vyrai ja žavisi, žarsto komplimentus ir dovanuoja gėles? Ji net nesidažo, kad gražiau atrodytų!

Siaubinga, nepakenčiama moteris. Iš kur ji turi tuos visus savo draugus vyrus? Visi žino, kad tarp vyro ir moters draugystės nėra, o ji, f&k, kažkaip susitvarko.

Kažkoks košmaras, o ne moteris! Į komplimentą „kokia tu nuostabi!“ ji atsako „ačiū“, užuot raudonavusi ir sakiusi „Na, ką jūs, tai visiška netiesa!“

Siaubinga, siaubinga moteris! Ir nuspek, kas jai šaus į galvą! Bet tikrai šaus! Ir ji susiras bendraminčių...”

Vertė Genutė Matevičiūtė

Ilustracija iš soc. tinklų

DAILIUOJI *literatūra*

ŽEMAITĖŠKAS LITERATŪRAS LUOBĪNS

2018-āsēs Regējuonu kultūrēniū inicitīvu cēntros ēšlēda žemaitiu dailiuosēs literatūras rinktēnē „Žemaitē“. Vo jē tēksliāu – tuo cētra vaduovē, žornalistē ē muziejēninkē, žemaitiu rašītēnēs kalbuos „influencerē“ Ramuonātē-Mukienē Danutē sorinka patius gerūsūs žemaitēškus tekstus, parašē platē apžvalga „Žemaitēška žuodē kels“, pridiejē autuoriū biografijēs ē palēda i svieta.

Rinktēnie – šimts sovērš dailiuosēs literatūras metu! Nu Kīmantātēs-Čiurliuonienēs Suopējēs pasēpasakuojuēmu – lig Kobēliāus Justina raštu. Nu Anglickē Stasē eilieraštū – lig Džervienēs Teklēs poezējēs, Botkaus Duonata pruožas, Daujuotītēs Vēktuorējēs esioku, Untulē Edmunda pjesiu.

Ta antuoluogējē – skaitītē, džiaugtēis, giventē. Ē soprastē – žemaitiu kalba nier tiktās pajoukavēmams, nier tik prisēpažēnēmams „aš mīlo Žemaitējē“. Žemaitēškā api giventēma gal pasakītē vēskon!..

LINGĪS Justīns

NUOREM PASAKĪTĒ

Pavasaris šī meta dēdlē slonkus,
Gegožie medē nažaliou dā,
Tabsnaud dā pēivas, ēlsas lonkas
Dar pēmpēs naģērdietē balselē.

Kas gīvs i raģa sosēsokēn
Bet napraradēn vēltēis ni lašēlē,
Pasēlģēn šēlumuos ēr meilēs,
Ēr žēidū kvepontiū daržēlie.

Kontrībēs ēš dongaus ēšmuokēn
Mes kuožna nakti tilē laukam rīta,
Mes gīvē esam ēr giventē nuorem;
Ba baimēs gaļem garsē pasakītē.

////////////////////

KURŠĪTĒ Renata

DIEKOU SPINDOLELIU

Gelsvos spindolielis širint ont palongē,
Vuos tik atsēkielēs, apēnt sosērongē.
Mērktiuo katēneliu, snaudontem pri mūrē.
Natičiuom ožkliovēs skaudē isēdūrē
Ož dēdžiausēs kvietkas – kaktosa dīgliouta.
Mitrē pasētraukē, kor pakompie šlouta.
Snaud ba juokiuos puocēs šalēp rausvū kuokliu.
Nadrūsē palaukēs bals nu nu plokliu kokliū.
Spindolē bruolātis – gelsvāsis šalpusnis –
Vielekās roužoujēs, peržēimuojēs posnis.
Diekou spindoleliou, ka ne tik palongē,
Širint atsēkielēs ēš dongaus aplonkē.

////////////////////

KOBĒLIOS Justīns

MAMALĒ VEIZAS I KĒLSTONTĒ SAULĒ

Unt mēšotēs, unt mēšotēs
kēlst jau saulē unt mēšotēs –
vēsa švēnta, vēsa skaisti.

Unt mēšotēs, unt mēšotēs
krimt jau rasa unt mēšotēs –

vēsa gaili, vēsa skalsi.

Lek bētelēs unt mēšotēs –
kap kolkelēs – unt mēšotēs –
vēsas greitas, vēsas skaudēs.

Sērpst ougelēs unt mēšotēs,
unt kimsīnu, unt raistīnu –
lašalēlē kraujē.

Unt mēšotēs, unt mēšotēs
plauk pu vēina, plauk pu vēina
debeselē jaunē.

Debeselē jaunē, vākolēlē sprauņē
ēn par dongu, ēn par dongu –
vēsi muotinā unt ronku,

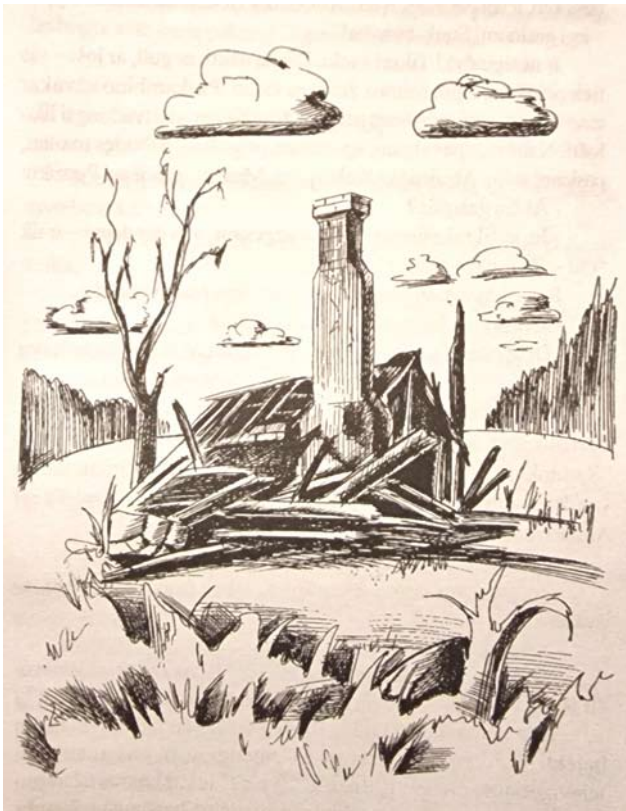
vēsi muotinā unt ronku,
vēsi Pondēivou unt kielīu –
gīli zemē, gēlos dongos
pēlnē vākulieliu.

Rašītuojē Lengvenienē Bērota

Rašītuojē ē muokītuojē Lengvenienē (1942-2010) – dūnēninkē, kēlēma ēš Stēmpliu (dab. Šēlotēs r.). Rēitava garbies pēlietē. Žemaitiu kultūras draugējēs veikiejē. Rašē ē lietovēškā, ē žemaitēškā. Eilieraštūs – nu dūšēs. Vākams – linksmā ē paprastā. Vo anos humuoreskas – krēsk ēš padu!

Ēšējē trīs humuoresku kņingas: „Per brukā“ (Vēlnios, 1997 m.), „Krepšinis: y-ga-ga“ (Juonava, 2001 m.) ēr „Be rožētū užuolaidū“ (Vēlnios, 2009 m.). Vēsas trīs – lietovēškā. Tik vēina kēta humuoreska laikraštīe „Labas Žemaitija“ bova ēšspausdinta žemaitēškā.

Če dedam humuoreskas „Sunki tarnyba“ vertēma ēš lietoviu bēndrēnēs.

LENGVENIENĒ Bērota

SUNKI TARNĪBA

A to mēslēji, jē būciuo kuoks karštakuošis – moni gaisrēnēs vēšēninko būtom padiejēn? Gesindams gaisrus tori būtē šalts kāp Leningrada maruožēns! Tori vēskon nujaustē ē napoldēnietē.

Va - luošam tūkstontē ē laukam gaisra. Skombēn! Milijuona do šimto kartu sakiau: nagraobk ož karta ragelē. Par daug jau vēsē priprata: pirst – ē jau gaisrēninkams liektē.

Gerā - aš nieka nasakau. No to pats pamēslīk: prisēgierē, cēgarietus kūrēna, padegē patalus. Jug ožversk pēnkis viedrus vondēns, vo tumet veiziek, a kas nanuskēnda! A če rēk gaisrēninku? A viel: kuoks televizuorios būs ožsēdegēs. Jug gruobk, mauk par balkuona - ē tvarkelē. Kam če tēi gaisrēninkā?

Vēino žuodio - nu poldēnējēmu pri tilipuona jau atratēnau.

Kēts dalīks. Tik gaus ēškvēitēma – ē lek vīrā kāp i gaisra. Vo kēik bieduos par tuoki skobiejēma prisēdēra! Vēina karta sotraiškē viedra so pamerktuoms

alaus botelkuoms. Kēta siki pārvažiava Rimiaus dvē-rati ē, kēpšos bažēna, kuokio tēn gelžgalio mašēnas šliāuka pradūrē. Vo vēina karta ont puosūkiuo patis apsēvertē ēr ožsēdegē. Tumet pakeitē posē blieku ē vēsus apmošalus. Vēšēninkas gava invalidoma, vo moni padiejē i anuo vēita.

Aš so tās trīdaliuojēmās pabēngiau. Dabā vēskon daruom ramē ēr apskaičioutā. Skombēn? Pabēngam luoštē tūkstontē. Ē tik tumet: jē jau vēsē nutaram, ka važiounam, ta ē važiounam. Ba draskīmuos, ba poldēnējēmu. Apsēklaušēniedamis - a vēskon pasējiemēn. Nier ožtēkrintoma - pasētēkrēnam. Jug nagal i gaisra tēp ont dorniaus liektē!

Kāp to dornā mēslēji: nuvažiavā – ē jau gesink! Tēp nabūn! Vo būn tēp: gaisra matā, vo privažiavēma – namatā. Pripratēnau palauktē, pakol atvažiuous kētas mašēnas. Tumet - varuom ēš paskuos. Dā ni vēina karta ni iklimpuom, ni istrēguom!

A mēslēji - nier pavuojaus lēptē ont stuoga a bikon arditē? Žēnuok - vēsē tuo bējē. No pas monēs drausmie gelžēnē: pasakiau – ē lēpk! Tik vēina karta Rimis, katras dā nier tūkstontēs ēšluošēs, miegēna sokortītē vīrus. Druobīnas jau atrēmtas i ketvērta aukšta, vo tas ka pradies pliorptē:

- Bēnkem, vīrā, tus cirkus! Dēkuo vēn mes ē mes? Laigo vēina karta ē pats vēšēninkas lēp!

Kloikas vēinē! Anēi gal ilēptē – aš nailēps! Ba baimēs ilēpčiuo - jē būtom rēkals! No kuoks ēš monēs šefs, jē kuožnos smorglēnis, ni kartu duorā napāžistōs, jims moni varēnietē aukštīn-žemin?

Ē žēnuok - ožvēs rēk sauguotēis nalistē par artēi. Jē deg - jau bējuok. Va - priš savaitē degē naftuos bazē. Soliekē gaisrēnēs ēš keliū rajuonu. Mes sostujuom pamēškie ē laukam, a tēn tēp nieks ē naspruogs. Tēp ē bova! Ka diejē! Mes tujaus apsēsokuom ē nuvažiavuo pri meliuoracējēs kanala. Ēšpiliem ēš sava mašēnas vondēni, vo patis solinduo i rēntēni ē luošiem vēžēma. Tik ka pasios šauktē Rimis:

- Virā! Vēsas mašēnas parlek če vondēns!

Tujaus palēipiau:

- Apēntās vondēnē pritrauktē! Mitrē!

Mona vīrā staigē vēskon atlēka. Kumet kētas gaisrēnēs privažiava - mes jau rūkuom i gaisra. Apsokuom ton bazē i rinki, ēšjungiem sirena ē nuliekim i mēška. Tēn vēskon aptariem ēr ēšvažiavuo nomēi. Aš jug poikē žēnau: kas jau deg - tas ē sodegs!

Tik jau nasakīk, ka mūsa darbs nier sunkos. Važiouni kēta karta par rajuona ē matā: ē če smēlkt degiesē, ē tēn smēlkt... Sopras - ē če gesēnuom, ē tēn gesēnuom, ē tēn. Posē kamēna palēkosi? Ē ton gesēnuom! Sunki tarnība!

Ē naspuorīkēs! Tēkrā sunkos darbs. Dēina nakti, a goli, a luoši, – vēn priērēs. Vo jug šeimuos žmuonis esam. Paskombēna ožvakar žmuonēlē – duju baliuona bareiki pakeistē. Aš ēšvažiavuo - kētē palēka tvarkingā bažaidō. Nomēi pasējēdīau, apsnūdau, prigoliau. Atsēbodēs mēslējo – paskombinso. Atsēlēpē kažkuoki pana. Mēslējo – na tēn pataikiau. Soko par nauji:

- A če gaisrēnē?

- Je, je, tēkrā gaisrēnē! Do jau ožgesintē, trīs - tabdeg! – Ē tiktās – chi-chi-chi, cha-cha-cha!

Rimis, musintās sosēgaudēs, ka če aš skombēno, poulē šauktē i rāgieli:

- Klausuom, klausuom! Klausau, vēšēninkē!

- Drēgontā! – šauko, - latrā paskotēnē! Ēš kor jūs tū lervu ē prisētempat? A nieks naskombēna? – atsēpūtēs klausu.

- Je, naskombēna... Kāp po dūšēs skombēna, ēlģiausē! Ni vēins naatsēlēpiem. Tik ta vēina kloika šuokuos aiškintē: „Spakainē! Kon če skombēnieji - būtomi trīs šimtus viedru vondēns atvēlkēs! Par jumis tas tvartalis ē sopeškieš! Aufiderzein!“

- Vo daugiaus a naskombēna?

- Je, naskombēna... Skombēna, baisē šaukē ē vēn tēravuos, a jau ēšvažiavuo.

- Ē kon pasakē?

- Ka ta lerva monēs pri ragelē naprilēda! Dā ēr oždainiava i rāgieli: „Ēr ēšvažiava, ē parvažiava, šnapšēs lig keliū, vo alaus nabgava!“

Tumet pamēslējau – kon če bapakeisi. Ē kuo aš tēn baliekso? Dā truopnē pasējēdīau ē pakrētau pri televizuoriaus. Veiziejau laidas „Rožē“, „Žynios“. Ē dā ruodē kažkuokius ožsēinēnius mozēkontus pamostūs paakēs. Tēi grājējē bāisīausē šiaudū prikrēktu jaujuo. Vo monēi, tēkram specelistou, ni sava truobuo nier ramībēs...

Pašuokau ēš patala:

- Nē, muotin, akšēn - paveiziek! Jug tēi ropūžēs šiaudus padegs! Jēi bogu - vēsa jaujē ožkors! Vo gesintē - apēntās mums!

Ēš lietoviu bēndrēnēs vertē Vaitkos Kēstotis

VAITKOS Kėstotis

Ėš Plungės bibliotekas – Čiurlionė kelio

Jau kėtās metās – 2025-āsēs – vēsuo Lietovuo būs M. K. Čiurlionė metā. Būs 150 metu nu anuo gēmēma. Plungės biblioteka jau šimeta par Miesta švēntē pristatīs tam jubilejou skērta paruada tradicēnie FOTOALIEJUO. Diel tuo gegožēs 11 dēina bibliotekēninkē Liutikātē Virga ēr istuorēks Ramuons Gintars pavadžiuojē ē pavažiuojē foto-kluba „Žybt“ žmuonis po Plungē ē Koliū krašta – Čiurlionė takās.

PRI MOZĒKONTĒNĒS

Plungēs konēgākštis Oginskis Mēkuols sava dvarē ēšlaikē orkestra. Parkē stuoviejē mozēkontēnē ē dā kēts poikos trējū aukštu bodinks so balkuono „Šveicarējē“ – orkestrantams giventē ē muokintēis. I ton muokīkla ēš Droskēninku ē papoulē „žiaurē gabos bachūrielis Čiurliuonis, jau muokiedams gruoatē pianino ē varguonās“ (Virga).

Po Pērmuojē pasaulēnē kara mozēkontēnie veikē pradēnē muokīkla. Kāp jau anon nugriuvō – ēš rōstu pastatē Žlēbēnū muokīkla. „Šveicarējēs“ rōsta bova atēdoutē i Troikius ē kētus kaimus – bodinkams statītēis. Tik tautuodailēninku Majuora Vitauta ē Šakēnē Jūzapa someistrauts stuogastolpis baruoda bovōsēs mozēkontēnēs vēita.

PRI KALNALĒ

Šalēp laikruodēnēs – paslaptings kalnalis. Tuoks parkē ir na vēins. Ont anās stuoviejosēs altanas – tuokēs pavesēnēs. Vēina vadēnuos „Baravīks“ – kāp ēš žmuoniū atsēmēnēmu ir ožrašiosi kraštuotirēninkē Ravickienē Eleonora. Žemaitē saka: „Kas bova – žēnuom, kas būs – būs matītē“. Žēnuom – Čiurliuonis čē grajējē ē paisē. Ē laukam kas būs – „pruojekts ir – „Baravīka“ atkortē“ (Gintars).

PRI PAMINKLA

Priš kelis metas Plungēs parkē bova pastatīts paminklos Čiurliuoniou. Skulptuorē – Matulaitē Dalē. Skulptūras ma-

kets bova dēdiesnis, no parks ir pavelda zuonuo – „nagal aukštēsne kāp trējū so posē metra“ (Gintars).

Dā žad ēštāisitē takus i rinki paminkla. No fotuografā ē tēp vēsor prilend...

PRI RŪMU

Oginskē svētē nu dvāra vartu liōb atvažiuos pri rūmu. Maršus anims orkestros grajīs ēš balkuona. Ē puokīliu salie bova balkuonielis. Ēr ēš anuo skombiejē mozēka.

Par vēinas Mēkuolēnēs orkestros sograjējē Čiurliuonē mozēkēni pasveikēnēma Oginskiou. Konēgākštis Mēkuols so-prata vaikē galēmībēs – ē davē stipendējē mozēkas

studējuoms Varšovuo ē Leipcigē.

PRI KLEBUONĒJĒS

Plungēs klebuons Jarulaitis Vincēnts bova Kīmantātēs Suofējēs diedē. Ta liōb atvažiuos i svetius ēš Koliū. 1908 metās ana jau atsēvēžē paruoatē sava sožadietēni Čiurliuoni. Vo 1909-ūju vasara klebuons jau žanuotims Čiurliuonems ožlēda sava paluocius kelims mienesems. Čiurliuonis paveikslu tapimou toriejē poiki saluona, kuokē natoriejē ni Vēlniou, ni paskiaus – Peterburgē. 1909 metās ir pažēnkintē bamaž 20 anuo geriausiu paveikslu!

Suovietā klebuonējē nacioualizava – bova ap-

Medēnis krīžios. Karklienu senėjė kapelė.

Pasētārēms. Po kairies ronkas - Ramuons Gintars.

Stuogastolpis mozēkontēnēs vēituo. Plungės parkas.

gīvendintē žmuonis. Kažkas ēš valdžiuos žadieję Čiurliuonē muziejeli – dā natorem. Ketēna suodnelie ēštāisitē Čiurliuonē skvera – dā nier...

Klebuonējēs kēimē Čiurliuonē gēmēma šimtmetiou tautuodailēninkā pastatē tris stuogastolpius – valog menēninka paveikslu ēr eskizu. No religēniu detaliu tumet nagalieję būtē: „Ėš vēinuos skulptūrelēs padarē varpa, vēituo krīžiaus padarē arfa, vo čē vēituo krīžiaus padarē rūtas šakelē“ (Gintars).

PRI PLUNGĒS SENŪJU KAPŪ

Čiurliuonis liōb paišis eskizus pri senūju kapū. Žēnuoms anuo paveikslas – „Žemaičių kapinēs“: stuogastolpē, koplitelēs. Ē metā – 1909-ēijē! Ē pošis, ē zuomats – „tvuora – ēš Plungēs kapēniu“ (Gintars).

KARKLIENU KAPELIŪS

Senē Karklienu kapelē – no kažēn a barastomem senūju krīžiu, kopliteliu a stuogastolpiu. Čiur-

Senas nuotraukas ē paveikslu atspaudā.

Stuogastolpē pri bovōsēs klebuonējēs. Plungė.

liuonē čē galiejē vākščiutō – „Suofējēs mama bova ēšsēnuomavosi ūki Karklienūs“ (Virga).

PRI SENA STUOGASTOLPĒ

Pri kelē ēš Plungēs i Viežātius stuov priš puora metu atnaujints stuogastolpis – meistra Vaškē Antana padērbta kuopējē. Senāsis paminklos jau bovēs stēprē papovēs, stēibs – ēšlūžēs. No ēsstuoviejēs ons bova šimta ē daugiaus metu! Ton stuogastolpi – a dēdēlē panaši – ē nupaišēs Čiurliuonis. „Vadēnam Čiurliuonē stuogastolpio“ (Gintars).

KOLIŪ KAPŪS

Ē čē Čiurliuonis galiejēs paišitē – rondam ēr ožrašitus metas (1909),

ē Koliū varda.

Koliū kapū koplīčē – ēšskērtēnē. Kuoluonas laika dēdēli balkuona. Ē pačiuo koplīčiuo – kuoluonas rem tuoki balkuonieli! „Ornamēntoutas kuoluonas – kāp Čiurliuonis piešdava tus stuogastolpius...“ (Gintars).

KOLIŪ KLEBUONĒJUO

Suofējē so tievās atsēkraustē i Koliūs dā sovēs vāks: „Suofējē gīvena tuo truobuo – ir Suofējēs kombarioks“ (Gintars). Ē Čiurliuonis čē toriejē vēišietē. „Žybt“ fotuografā bova ilēstē i ton kombarieli.

Dabā lauksem klebuonējēs renuovacējēs – jug čē atsekam Čiurliuonē piedas...

Vaitkaus Kėstotē nuotraukas

Plungė

RENGĒJAS – DRAUGIJA „SAULUTĖ“

LEIDŽIAMAS NUO 1994 M. SPALIO 4 D.

ISSN 1822-6817

RĒMĒJAS –
PLUNGĒS RAJONO
SAVIVALDYBĒ

Draugijos „Saulutė“
2024 m. projektas
„Gyva kalba – gyva
tauta“, skirtas
žemaitiško
rašto metams.

Redaktorė –
Kristina Paulauskaitė

Leidėjas:
Ž. Pilitausko IV (Nr. 682008),
Slyvų g. 8, Kaušėnai, Plungės r.
Tel. +370 682 56 996.

„Žemaičių saulutės“ bendradarbiai:

Alma Riebzdaitė, Nijolė Jankuvienė,
Dalia Šimkutė, Virginija Liutikaitė, Otilija
Juozapaitienė, Aldona Kuprelytė, Lidija
Šimkutė (Australija), Genutė Matevičiūtė,
Kristina Pilitauskienė, Kęstutis Vaitkus,
Zita Jonušaitė, Alma Šakienė.

Partneris: Plungės viešoji biblio-
teka

Spaudė Ignatkų spaustuvė
ul. Przemysłowa 26, 16-001 Kleosin
Straipsnių ir laiškų autorių nuomonės
galī nesutapti su redakcijos nuomone.
Maketavo Žydrūnas Pilitauskas
E. p. zp55598@gmail.com
Tiražas – 1000 egz.

Laisvės al. 19,
LT-90157 Plungė
Tel. +370 614 65 329.
E. p. zemsaulute@gmail.com